

Tijding 1995 - 3

Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied
ten zuiden van Bergen op Zoom,
omvattende de plaatsen Hoogerheide,
Huijbergen, Ossendrecht, Putte en
Woensdrecht.

Tijding 1995 - 3

*Uitgave van de
heemkundekring
Het Zuidkwartier*

18e jaargang

dec. 1995

VAN DE REDACTIE

Voor u, gewaardeerde lezer, de laatste Tijding van 1995 met een o.i. zeer gevarieerde inhoud.

Dankzij de inspanning van enige vorsende leden zijn er enkele echt heemkundige onderwerpen uitgewerkt; hiervoor onze dank.

Tevens willen wij de leden Adri van Zunderd en Gust Kil, van onze werkgroep Fotografie, van harte bedanken voor het, op de meest onverwachte momenten, opzoeken en afdrukken van de speciale foto's.

Nog steeds blijft de behoefte bestaan om meerdere leden tot onze schrijversgroep te mogen rekenen.

Een aantal heemkundige onderwerpen wacht nog op uitwerking en publikatie. Neem a.u.b. contact op met de voorzitter of secretaris van de redaktieraad, waar u nader geïnformeerd en desgewenst geholpen kunt worden.

" TIJDING 1995 - 3 "

Inhoudsopgave	Blz.
Het paternosterfabriekske, Putte, door A. van Veldhoven	3
Zeebad "De Duintjes", door D. Adriaansen, A. Kools, P. de Ridder	13
Uitzonderlijk vervoer, redactie	26
Campagnepersoneel suikerfabriek door E. Jansen	28
Zuster Marie-Adolphine (A.C. Dierkx) door A. van Veldhoven	34
Foto's Veerweg in Woensdrecht / ezeltje uit Putte, redactie	37
Genealogische Kroniek, door M. Moors	38
Doelstellingen van de heemkundekring "Het Zuidkwartier"	45
Samenstelling bestuur	46
Informatie werkgroepen	47
Informatie voor de lezer	48

PUTTE WEERSZIJDEN DE MEET: HET PATERNOSTERFABRIEKESKE

Brood op de plank.

In de tweede helft van de 19de eeuw en de eerste van de 20ste is Noord-Brabant voor de opkomende industrie een "paradijs" vol arbeidskrachten. Twente trouwens ook. Grote gezinnen en veel armoede nopen de arbeiders alles aan te pakken wat ze maar krijgen kunnen. En dat 'alles aanpakken' slaat zowel op het soort werk, als op het loon dat ervoor betaald wordt. Ondernemers komen daar op af. Hun bedrijfjes en fabrieken rijzen als paddestoelen uit de grond. Textiel, schoenen, dekens, sigaren, kachels, lampen en noem maar op, Brabant maakt het in die periode allemaal.

In West-Brabant ligt dat iets anders, daar zorgt de klei voor brood op de plank. Met polderwerk, de verbouwing en verwerking van landbouwprodukten, een eigen moestuin en een varkenskot of geitestal heeft men het wel niet breed, maar er zijn toch aardig wat monden mee te vullen. Smid, wagenmaker, bakker, kleermaker, timmerman, schoenmaker, herbergier en gareelmaker, ze pikken er allemaal een graantje van mee.

Op de pure zandgronden in deze streek ligt dat even iets moeilijker. Maar daar zoekt men andere middelen om zijn kostje bij elkaar te scharrelen. Naast wat boeren op de schrale grond, kan men er turfsteken, bunt kappen, manden en matten vlechten, bezems binden, klompen maken en, in Putte en St. Willebrord... rozenkransen draaien.

De familie Wijnings uit Etten-Leur.

De ondernemende geest, die deze "vrome" vorm van bijverdiensten omstreeks 1912 naar Putte brengt, heet Hubert Wijnings. In Putte noemt men hem "de Marte". Waarom weet niemand, zelfs zijn eigen kinderen niet, want zijn doopnaam is toch echt Hubertus zonder meer. Onder die naam wordt hij op 24 februari 1894 ingeschreven in het geboorteregister van de gemeente Etten. Zijn geboortegrond, op het Rucphens Heike, behoorde namelijk toendertijd tot die gemeente. Hij brengt daar ook zijn kinderjaren door. Werk vindt hij al heel jong in Breda bij van Wees aan de Catharinastraat. Van Wees heeft daar een drukkerijtje annex boekhandel, maar handelt tevens in religieuze artikelen. Daaronder vallen uiteraard ook rozenkransen.

Paus Leo XIII heeft die nering in 1883, niet met die bedoeling overigens, gesponsord door veel aandacht aan het rozenkransgebed te schenken en oktober uit te roepen tot de maand van de rozenkrans. Veel ouderen zullen zich nog herinneren, dat alle oktoberavonden de klokken luidden om de gelovigen massaal naar het lof met rozenkransgebed te roepen. Zo niet vanwege het rozenkransgebed zelf, dan toch vanwege het kattekwaad dat zij, als opgroeiende jeugd, in de duisternis na het lof uit konden halen en, niet te vergeten, vanwege "de maskes" die zich maar al te graag in het donker de stuipen op het lijf lieten jagen door de jongens.

Hubert Wijnings stamde, bij wijze van spreken, uit een "rozenkrans-familie". Vóór hij op zijn achttiende in 1912, samen met zijn neef Marijntje Wijnings, naar Putte kwam, draaide de arme bevolking van St Willebrord onder leiding van zijn oudere broer Dielus Petrus, kortweg Piet, al sinds 1909 rozenkransen voor de firma Ed. van Wees uit Breda.

De Prins-Cardinaal.

Binnen- en Buitenlandsche Boek- en Muziekhandel.
Specialiteit in Religieuze Artikelen.
FABRIEK VAN ROZENKRANZEN.

Breda, 21 Juni 1916
(Holland)

aan de Edelachtb. Heer
H. Berends Burgemeester
te Oudambosch.

Overnemen des Heer D. Wijnings, mijn directeur
kan ik u. melden dat hij de door u bedoelde pastoraal-
-leden op administratief gebied voor de Stendenmaterij mag

Briefhoofd van een aanbevelingsbrief voor de hr. Dielus Petrus Wijnings.

Deze Piet was geboren in 1885 als zoon van Johannes Wijnings en zijn tweede vrouw Johanna (Janske) Konings. Naast directeur van de rozenkransfabriek was hij sociaal raadsman voor velen in het dorp en bovendien secretaris van het kerkbestuur. Hij stierf vrij jong, 45 jaar, op 22 december 1930. De pastoor van St. Willebrord wilde niet geloven, dat zo'n sterke kerel zo plotseling kon sterven en weigerde aanvankelijk het lichaam te zegenen. Het verdriet in de familie was groot en ook broer Hubert deelde bidprentjes uit onder zijn medewerkers in Putte.

De neef van Piet en Hubert, Marijntje Wijnings, werkte vanaf 1919 als chauffeur en fabriekschef bij Piet en kreeg later bekendheid als raadslid en wethouder van St. Willebrord.

De stamvader van de familie, Nicolaas Wijnings, was geboren in het land van Cleef. Omstreeks 1750 huwde hij op het Rucphens Heike, dat pas in 1841 de naam Sint Willebrord kreeg, met Anna Rechters. Hun eerste zoon werd geboren op 2 januari 1752. Zij noemden hem Jan. Weduwnaar geworden treedt hij op 28 juni 1771 opnieuw in het huwelijk. Nu met de weduwe van Daniël Boeren, Maria Antonisse Jaspers. Bij een telling op 23 augustus 1775 blijken deze twee 9 kinderen in huis te hebben. Uiteraard uit twee huwelijken.

Grote stimulator van allerlei activiteiten, gericht op werkgelegenheid voor de bevolking van St. Willebrord, was een pastoor, naar men zegt met de allures van een potentat, de Z.E. Heer P. Bastiaansen (1869 - 1944). Zijn voorganger en hij zagen de werkloosheid en grote armoede in hun parochie als oorzaak van het, ook in de wijde omtrek gevreesde, morele verval onder de parochianen van 't Heike. Met enkele notabelen kwamen zij tot de oprichting van de zogenaamde "Onderlinge Maatschappij" ter bestrijding van de werkloosheid. Zo werd o.a. met de medewerking van de reeds genoemde firma uit Breda in 1909 de rozenkransfabriek gestart.

Overigens, het harnekkige vooroordeel, dat die-van- het-Heike afstammen van Spaanse soldaten, zigeuners of van elders verbannen misdadigers, is een fabeltje waar geen enkele historische aanwijzing voor te vinden is. Precies zoals overal elders in de Westbrabantse grensdorpen is de bevolking na de Tachtigjarige Oorlog uit omliggende plaatsen in België en Nederland gekomen. De grens tussen deze twee landen, zoals wij die nu kennen, bestond toen nog niet.

1912 Vestiging in Putte.

Hubert Wijnings een tien jaar jongere broer van Piet in Sint Willebrord komt, zoals gezegd met zijn neef Marijntje, naar Putte en vindt daar aanvankelijk een kosthuis bij de familie van bakker Verschure. Neef Marijntje Wijnings wint de harten van de jeugd door al meteen in 1913 een voetbalclub op te richten. Onder de naam "Hollandia" voetbalt deze club vooral tegen Belgische verenigingen. Als Marijntje in 1919 weer naar Sint Willebrord vertrekt, gaat deze club helaas ter ziele.

Hubert treedt op 18 oktober 1923 in het huwelijk met Albertina Francisca Ludovica Crabeels, kortweg Thil genoemd. De moeder van Thil, in Putte bekend als Louise den Bette, was vroedvrouw en ook Thil zou dit beroep uitoefenen. De familie Crabeels of Gabriëls of "den Bette" stond in Putte bekend als deftig, gastvrij en erg sociaal. Het eerste rozenkransfabriekske moet aan de Grensstraat, bij 't Rusland, gestaan hebben, en wel precies daar waar de familie Crabeels woonde. Niet duidelijk is of Hubert eerst zijn Thil en daarna zijn fabriekske had of andersom.

Met het grote gezin, dat hij en Thil in de jaren daarna stichtten (negen kinderen: 5 jongens en 4 meisjes) vindt hij onderdak in een woning waarvan graaf Moretus, waarmee hij op goede voet stond, de eigenaar is. Het huis stond op de plek waar nu het bejaardenhuis van Putte gebouwd is.

Hubert, of de Marte, zal twee dagen voor zijn 88ste verjaardag op 22 februari 1982 in Huijbergen sterven, maar in zijn geliefde Putte begraven worden. Moeder Thil Wijnings - Crabeels zal 91 jaar worden. Zij overlijdt, eveneens in Huijbergen, op 25 januari 1990.

†

Dankbare herinnering aan

Hubertus WIJNINGS

echtgenoot van

Albertina Francisca Ludovica CRABEELS
*geboren te Etten-Leur op 24 februari 1894
en overleden, voorzien van het H. Sacrament der
zieken, in Huize Margaretha te Huijbergen
op 22 februari 1982.*

Begraven te Putte op 27 februari 1982.

Lieve vader, met een groot vertrouwen in de goedheid van de mensen, was je hele leven doorweven.

Wij danken voor al het goede dat je voor ons gedaan hebt.

Wij danken voor de vele blijde uren die we samen mochten beleven, voor de vriendschap die je ons gaf en die ons zo verrijkte.

Wij danken voor al de wijze raad die je ons gaf en waarvan we zoveel geleerd hebben.

Wij danken voor de vele malen dat je ons troostte en ons de kracht gaf om weer te geloven in de toekomst.

Wij danken omdat je zoveel van ons hield, want: mensen hebben de grote liefde nodig om mens te worden.

Wij blijven je gedenken, als de goede, wijze man die door dik en dun zijn plicht deed en daarbij de grote Vader als voorbeeld stelde.

Wil vanuit het Vacerhuis over ons blijven waken.

Dank voor alles. Wij vergeten je niet.

Uw gebed en medeleven zijn voor ons een bijzondere troost.

Uit dankbaarheid:

A. F. L. WIJNINGS - CRABEELS,

kinderen,

klein- en achterkleinkinderen;

de familie WIJNINGS;

de familie CRABEELS.

Hun hele werkzame leven, Huub werkte tot zijn 70ste, zullen deze twee verbonden blijven aan "hun" Paternosterfabriekske in Putte. Slechts één van hun negen kinderen blijft later in Putte wonen. Het is zoon Wilfried die voor ons de nodige herinneringen en een foto van het ouderlijk huis opdiept.

Overigens, in 1927 is Hubert Wijnings ook nog in de politiek gegaan. Met grote borden wordt dat jaar reclame gemaakt voor lijst 1. H. Wijnings staat bovenaan op die lijst. Zo belandt hij in het gemeentebestuur van Putte.

Terwijl Huub Wijnings zich zelf met zijn gezin in Hollands Putte vestigt, komt zijn fabriek uiteindelijk in Belgisch Putte te staan, daar waar we nu, bij de R.K. kerk, de Generale Bank vinden. Naar het schijnt ook al in een huis van graaf Moretus. Deze internationale aanpak heeft zijn redenen. Veel materialen, de kralen van hout, glas, zilver, kristal en ivoor, de zilver- en koperdraad, de kruisjes, medailles en hartjes, moeten in het buitenland, tot in het Midden-Oosten en Afrika toe, worden aangekocht. Vervolgens worden deze aangevoerd per boot of per spoor. Antwerpen beschikt over beide faciliteiten. Doorvoer naar Hollands Putte vraagt opnieuw grensformaliteiten. Die zijn echter niet nodig als de fabriek in Belgisch Putte staat. Bovendien worden in België veel meer rozenkransen afgenomen dan in Nederland. De verzending naar die Belgische afnemers is vanuit Belgisch Putte een gewoon binnenlands transport en ook dat bespaart tijd en geld. Trouwens, vlakbij in Kapellen stopte de trein eveneens.

Gezien de nauwe relaties met Sint Willebrord en Breda ligt het voor de hand te denken, dat ook daar geprofiteerd werd van deze Belgische afdeling zo dicht op de grens. Van Wees en de Wijnings, als grensbewoners, waren beslist niet op hun achterhoofd gevallen!

Op de bres voor H. Wijnings bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1927.
v.l.n.r. veldwachter P. Wagenaars, P. Ots, gemeenteveldwachter G. v. Wijk, F. Huijbrechts,
hoofdonderwijzer A. Verdonck, A. Guns, A. v. Linden, S. Hendrickx, L. de Clerck, C.
Sluijts.

Op 21 augustus 1934 vierde het bruidspaar Jacobus Thomas (84) en Maria Hendrickx (82)
hun diamanten bruiloft.
Wethouder H. Wijnings staat links, burgemeester van de Ven rechts op de foto.

Productie op volle toeren.

Het centrale gebouw van de rozenkrans-industrie was maar een gewoon woonhuis. Er werkten ook niet veel mensen. Daarom spreekt men er al gauw over in de verkleinvorm: het fabriekske. In werkelijkheid worden in Putte en omgeving op grote schaal rozenkransen geproduceerd. Het gaat niet om honderden, maar duizenden, zelfs tienduizenden exemplaren.

Het aantal thuiswerkers moet dan ook erg groot geweest zijn. Zij woonden voornamelijk in de beide Puttes, Stabroek en Kapellen. Allemaal mensen die met hun grote gezinnen, 's avonds na hun dagtaak, nog wat bij wilden verdienen.

Mw. Maria van Beeck - Gijsen (83) heeft van 1930 tot haar huwelijk in 1936 op het fabriekske gewerkt. Samen met haar waren daar toen ongeveer zes meisjes werkzaam. Maar er worden ook getallen van 15 à 16 genoemd. Voor de ouderen onder hen bleef de directeur nog "de Marte", maar de jongeren spraken met enig ontzag over "mijnheer Wijnings".

Zij herinnert zich dat de zolder propvol materialen lag. Alles was genummerd. De kralen werden afgewogen. Samen met de draad, de kruisjes en de hartjes ging alles in een zak. Aan de zak kwam een label waarop de betreffende nummers en de hoeveelheid ervan vermeld stonden. De rozenkranstangetjes werden eveneens door de fabriek geleverd. Zo gingen de losse onderdelen naar de medewerkers thuis.

I.v.m. het vele thuiswerk werden soms klasjes gevormd om les te krijgen in het schakelen van paternosters. In het midden, achter het bord, de hr. Wijnings, omstreeks 1920.

De draaiers kregen, ongeacht het materiaal, per gros hetzelfde loon, ongeveer een gulden. In het begin kwam dat dus neer op nog geen cent per rozenkrans. Daarom werkten de mensen het liefst met wat grotere kralen. Dat werkte lekker snel. Fijne kralen vergden veel meer gepruts en dat verlaagde de produktiesnelheid. Sommigen waren zo handig, dat ze sneller een rozenkrans konden maken dan een ander hem kon bidden. In 1982 leefde in Sint Willebrord nog een mevrouw (Kaat Raaijmakers-Jaspers, geboren in 1899), die beweerde dat zij in 5 minuten een hele rozenkrans kon schakelen. Alexander Hoendervangers (89) en zijn zus Kaat (93) uit Putte schakelden 2 dozijn rozenkransen per dag en kwamen zo aan een gros per week. Maar dat moest wel na schooltijd gebeuren.

In drukke tijden waren echter niet alleen snelle, maar ook goede draaiers belangrijk.

Alle rozenkransen werden namelijk door de meisjes op de fabriek nagekeken. Er mocht geen kraaltje los zitten. De Onze Vaders moesten allemaal hetzelfde en op gelijke afstand geplaatst zijn. Fouten moesten door de meisjes op de fabriek hersteld worden. Vooral bij spoedbestellingen betekende dat soms overwerk. Werd er normaal van 8 tot 12 en van 1 tot 5 uur gewerkt, dan ging men wel eens door tot 8 uur 's avonds.

Omdat het materiaal uit de fabriek was geweest en door vele handen gegaan, moest het ook grondig schoongemaakt worden voor het naar de afnemers ging. Dat gebeurde in lappen stof waarin de rozenkransen samen met zaagmeel voortdurend gekneed en heen en weer bewogen werden door de meisjes. Een soort polijsten dus. Voor dit werk beschikte men op de fabriek ook over een molen, waarin de gebedssnoeren in een ton met zaagmeel met de hand werden rondgedraaid. De meisjes konden die molen nauwelijks rondkrijgen. Vaak kwam daar dan een Wijnings aan te pas.

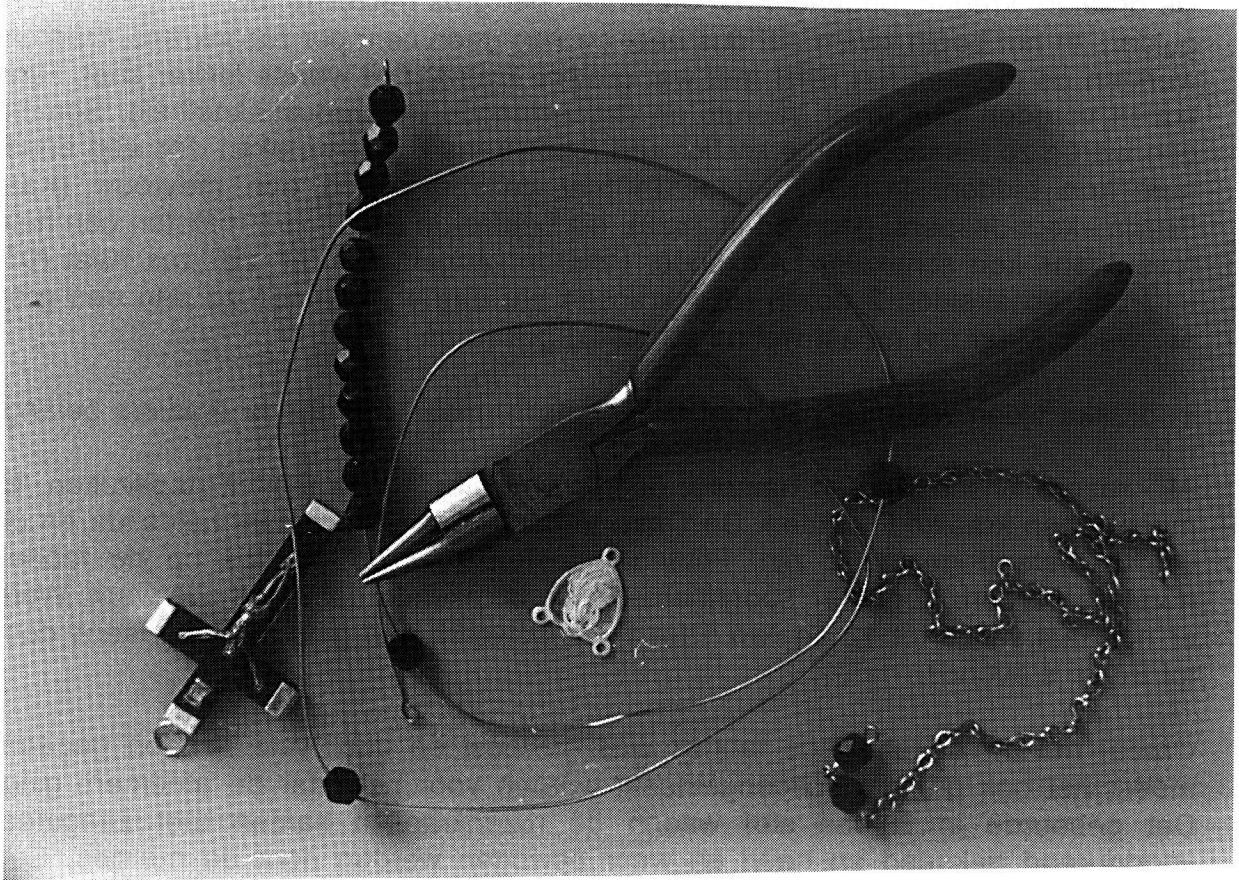
Na deze schoonmaakbeurt werden alle dozijntjes weer netjes aan een draadje geordend en per 12 dozijn verpakt.

Natuurlijk waren er ook kleine bestellingen. Die konden per post verzonden worden. Het was, wanneer er haast bij was, altijd een hele toer die op tijd klaar te krijgen. Het postkantoor van Putte had namelijk maar bepaalde openingstijden. Het kon gebeuren dat de toenmalige postmeester de deur net voor je neus op slot draaide. Geen enkele kans op clementie bij de enigszins nukkige postbeambte van toen: "morgen zijn we weer open!"

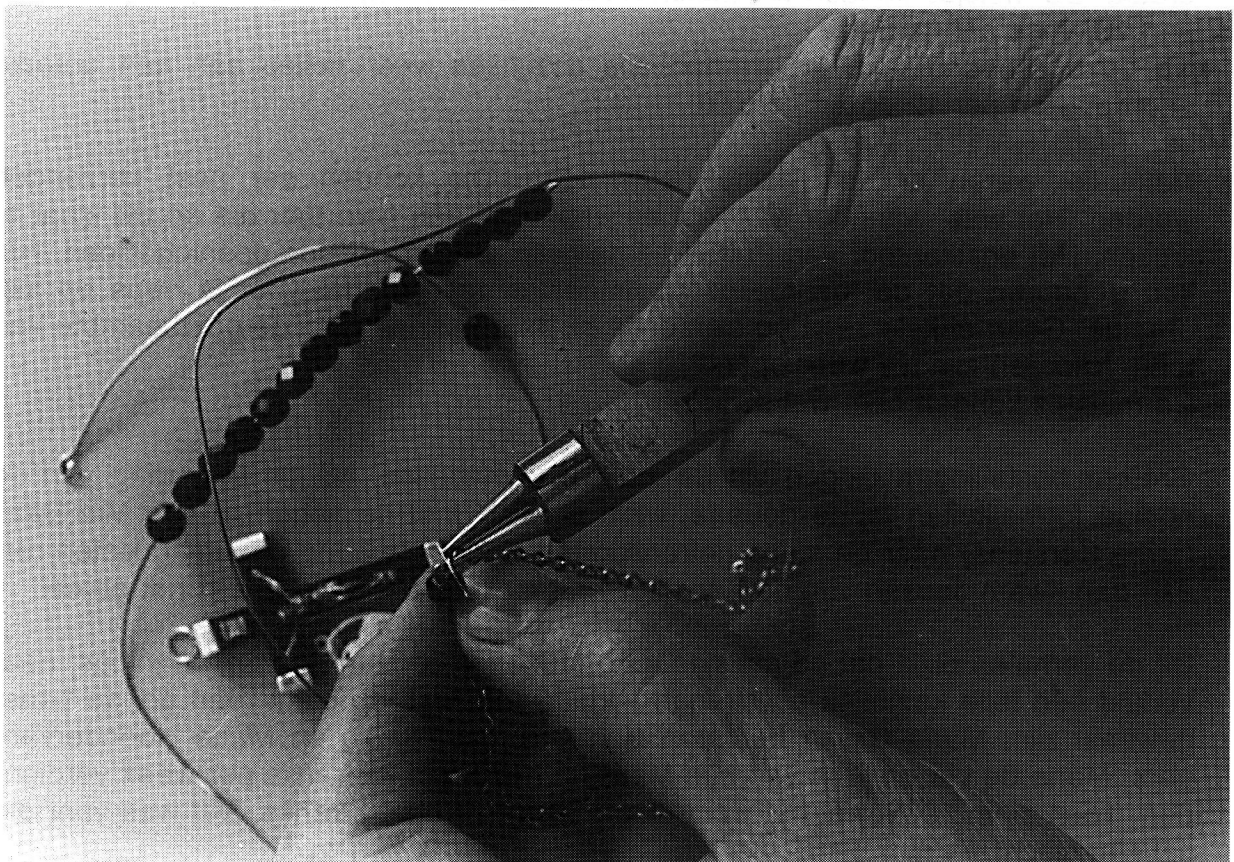
De meisjes konden hem wel schieten.

Grotere bestellingen gingen via de statie van Kapellen. Na de vervulling van de nodige formaliteiten bij de douane, werd de kist met de hondekar van Mie Baak (Mme Kerstens) naar de statie getransporteerd. Kon de hond de lading kisten niet aan dan kwam Joosen van de Kapelsestraat met zijn kar en paard in het gareel.

Uit de verhalen blijkt dat de meisjes hart hadden voor "hun" fabriek. Wijnings, naar verluid een felle katholiek en strenge vader, moet wat je noemt "een goede baas" geweest zijn. Maria Gijsen herinnert zich nog, dat zij, Sjo en Marie Hoendervangers, Marie de Lie en Fien van Mie Maas, in het begin 75 franks per week verdienen. Toen zij in 1936 met het werk stopte stond ze op 90 franks. Dat was voor die tijd niet slecht.

De noodzakelijke materialen en nijvere handen die een schakeltje draaien

Haar vader, die in 1936 te Antwerpen in de bouw werkte, verdiende 204 franks per week. Maar daar moest de dagelijkse tramreis nog vanaf. Bovendien, vergeleken met de ongemakken van het werk in de bouw, was het werken in de rozenkrans-fabriek een luxe. Aardige anekdote daarbij is dat ze nu, anno 1995, al ruim 20 jaar iets extra's bij haar pensioen krijgt voor die 6 jaar dat ze bij "Marte" Wijnings gewerkt heeft. Dat heeft "de Marte" destijds nog voor haar geregeld.

Verdwenen kralen.

Alle materiaal had geld gekost. Wijnings was daar heel secuur op. De bij de thuiswerkers uitgezette hoeveelheden werden daarom gewogen en dat gewicht moest in de vorm van rozenkransen weer terugkomen in de fabriek. Geen onsje mocht het schelen. Maar ja, er kon natuurlijk altijd een ongelukje gebeuren. Hoe kostbaarder de kralen, hoe meer paniek als er thuis iets verkeerd ging. Menig kind heeft een klap voor zijn kop gehad, omdat het een kraal in neus of oren stopte en moeder maar negen kralen overhield voor haar laatste tientje. Iedere cent was er een in die dagen en de kosten van het verlorene werden van het schakelloon afgehouden.

Een kraal uit neus of oren is nog te verwijderen, maar wat als een van de vele peuters, altijd wel aanwezig in de grote gezinnen van die tijd, denkt dat het snoepjes zijn en gretig zijn mondje vult met al die mooie rode, zwarte en witte dingen? U raadt het al, dagelijks op het potje tot moeder tussen de gebruikelijke bruine brij van de kleuter ook het laatste kraaltje heeft teruggevonden.

Niet voor niets, dat de rozenkransen op de fabriek nog eens een extra schoonmaakbeurt kregen!

De duurste materialen, zilver en kristal bijvoorbeeld, werden wijselijk alleen maar op de fabriek zelf verwerkt en wel in het kantoortje, niet ver van het toezicht oog van "mijnheer Wijnings".

Geen gebed zonder einde.

Maria Gijsen heeft altijd horen zeggen, dat de Duitse soldaten tijdens de oorlog van '40-'45 alle voorraden die op de zolder lagen gestolen hebben. Dat is heel goed mogelijk, want koper en andere metalen waren voor hun oorlogsvoering zeer welkom. Ze zullen dat zeker niet hebben laten liggen.

Of en hoe er op een of andere manier onder de oorlog toch nog rozenkransen gemaakt zijn, wat wel waarschijnlijk is, is niet naarboven gekomen. Wijnings was wel vindingrijk, dat staat vast. Overigens had hij toen ook al handige zonen onder zijn nakomelingen. Een van hen ontwierp een soort weefgetouw, waarop kleine rechthoekige matjes voor het draaien van sigaretten geweven konden worden. De grondstoffen daarvoor, buntpijltjes, groeiden volop in de bossen van Putte. De productie werd afgenomen door een sigarenhandelaar in Bergen op Zoom. Het leverde een leuke zakcent op, maar was natuurlijk geen broodwinning.

Na de oorlog zijn er zeker tot in de jaren '60 nog rozenkransen gedraaid. Hubert Wijnings zelf is in die branche actief gebleven tot zijn 70ste verjaardag in 1964. De snel veranderende geloofsbeleving van een welvaartsmaatschappij in wording

levert dan zeker geen goede voedingsbodem meer voor een nieuwe bloeiperiode van het rozenkransfabriekske. Andere normen, waarden en gebruiken beginnen het leven van de mensen te beheersen. Wat dat aangaat zou je kunnen zeggen, dat het wel tekenend is, dat de plaats waar eens het rozenkransfabriekske stond nu wordt ingenomen door een bankgebouw.

Dat alles verandert overigens niets aan het feit, dat Huub Wijnings, in een tijd dat er nog geen bankgebouwen waren in dorpen als Putte, Stabroek en Kapellen, op een zinvolle manier met zijn medewerkers aan een belegde boterham wist te komen in een omgeving waar dat in het begin van deze eeuw zeker nog geen vanzelfsprekendheid was.

Ossendrecht, 9-10-1995.

A. van Veldhoven.

m.m.v. Mw. Mieke Beens - van Beeck uit Putte.

DE DUINTJES

Als de dag van gister herinner ik me, dat mijn grote neef uit Amsterdam mij kopje onder duwde, omdat ik niet wilde zwemmen. In één klap was ik bang van water. Mij zul je nooit aan het strand tegenkomen.

Doe dat nooit: kleine kinderen bang maken. Ik was toen zowat 8 jaar. Water werd voor mij gelijk een angstaanjagend element. Mijn moeder zei altijd: "Met een droge handdoek kun je je niet wassen!" Water drinken? Het smaakte me niet en in mijn schoenen had ik het ook niet zo graag. Dit alles even terzijde. En, een beetje overdreven natuurlijk.

De Duintjes was als een oase in de woestijn.

In de twintiger jaren bezochten mijn broers en ik, en ook wel anderen, na een warme zomerdag en bij hoogtij het toen nog ongerepte, vrijgevochten duintjesterrein. De spoorwegovergang gepasseerd, en daar snoof je de heerlijke zeelucht in je longen, om even later van het zilte nat gebruik te maken, het zweet en het stof van de zonovergoten dag van je af te spoelen. Heerlijk verfrissend, en het water was zo helder als glas. Je kon de krabben aan je tenen voorbij zien gaan.

Eigenaardig, ik kan me niet herinneren, dat ik toen daar vrouwvolk zag. Of, misschien toch? Dames hadden in die tijd nog geen lange broeken aan. Misschien zag ik het verschil toen nog niet zo goed!

Maar, we werden wat ouder, wat mannelijker, en ja hoor! Het viel me toch wel op. Vooral toen een stroom fietsende Belgen de Duintjes ging ontdekken en bevolken. Het toerisme nam een aanvang.

Bij mooi, warm weer kwamen onze zuiderburen bij drommen om verkoeling te vinden in het helder, frisse water van de Duintjes. Sommigen kwamen er krabben vangen om ze thuis op te peuzelen. Je begon het steeds leuker te vinden, als je die Antwerpse typetjes in hun zeer schaarse kledij voorbij zag fietsen.

Onzedelijk?

Ja, volgens de toen dienstdoende veldwachters mocht dit niet. En velen werden retour België gestuurd, zonder dat ze water gezien hadden.

Nou was de ene diender ook weer de andere niet. En er werden ook sluikwegen ontdekt, om zo door de mazen van het politie-net te glippen. Velen wilden toch wel gebruik maken van dit unieke stukje strand. Want dat was het!

Na een flinke duik en wat gespartel en gejakker op het zonnige duinzand, was het goed toeven onder de bomen in de aanpalende bossen, die zich daar bevonden en die er nog zijn. Voor sommige mensen uit de streek gaf dit aanstoot en zij vonden het een aantasting van de zedelijkheid: er werd onherroepelijk gevreeën!

Door de crisistoestand, die eind twintiger, begin dertiger jaren heerste, waren heel wat mensen werkloos. De dagelijkse gang naar het stempellokaal in de Wouwbaan te Hoogerheide leverde de werkman een schamel loon op. Met rond de zes gulden per week moesten de vaak kroostrijke gezinnen gevoed en onderhouden worden.

De burgemeester van Woensdrecht, de heer Rubert, zocht en vond een oplossing voor een deel der werkzoekenden. De z.g. "werkverschaffing" bracht enige ver-

lichting, maar voor een ietsje meer, had men ook de verplichting om altijd op zijn post te zijn: zes volle dagen in de week. Vrijaf, met de kermis bijvoorbeeld, was er niet bij. Cafébezoek mocht ook niet!

De commissie werkverschaffing in de gemeente Woensdrecht heeft in januari 1932 drie mogelijke projecten op het oog, die door de werklozen geheel of gedeeltelijk zouden kunnen worden uitgevoerd. Deze projecten dienden de voorkeur boven een steunuitkering. Er wordt nuttig werk voor de gemeente gedaan en de rijkssubsidie die de gemeente ontvangt is aanmerkelijk hoger bij uitvoering van projecten dan bij steunuitkering.

Een van de drie projecten is de aanleg van zwembad "De Duintjes".

Eerst in september 1932 krijgt het ontginnen en egaliseren van het 10,7 ha. grote duintjesterrein zijn beslag. Werkgelegenheid staat hierbij centraal, evenals het met winst te exploiteren toekomstige zeebad, mooi gelegen tussen de Oosterschelde en de Brabantse wal.

Hieraan voorafgaand is er in de gemeente Woensdrecht al heel wat vergaderd over de pro's en de contra's van dit project. De meerderheid van de raad was er mee akkoord. Slechts één persoon was tegen. Zijn naam wil ik niet vernoemen, maar hij was uitbater van een café aan de Fianestraat.

Het duintjesterrein was eigendom van de heer Goderie te Bergen op Zoom, die in februari 1933 te kennen gaf een zeebad te willen exploiteren. Om echter in aanmerking te komen voor subsidie, besluit de gemeente Woensdrecht de grond te kopen en deze dan in erfpacht terug te geven aan de heer Goderie, daar de gemeente de subsidie misloopt, als het werk wordt uitgevoerd door particulieren. Hiertoe zal de heer Goderie een bedrag in de gemeentekas moeten storten gelijk aan de jaarlijkse aflossing.

In april 1933 wordt het duintjesterrein gekocht voor *f* 3.500,00 om daarna voor zestig jaar ad *f* 500,00 's jaars in erfpacht aan de heer Goderie te worden gegeven.

De werkzaamheden aan het zwembad verliepen als volgt:

Het plan werd ontworpen door de Nederlandse Heide Mij.. Een verlaagde binnendijk zorgde ervoor, dat bij vloed vers water over deze dam vloeide en bij eb bleef de waterstand voor badgasten op peil.

De gemeente zal voor haar rekening nemen: de bouw van 2 x 20 cabines, afzonderlijk voor mannen en vrouwen. Er waren namelijk twee zwempoeLEN in voorbereiding, daar gemengd zwemmen niet was toegestaan.

De aankoop werd gefinancierd door verkoop van obligaties.

De Heide Mij. begroot *f* 35.500,00 (*f*27.500,00 arbeidskosten).

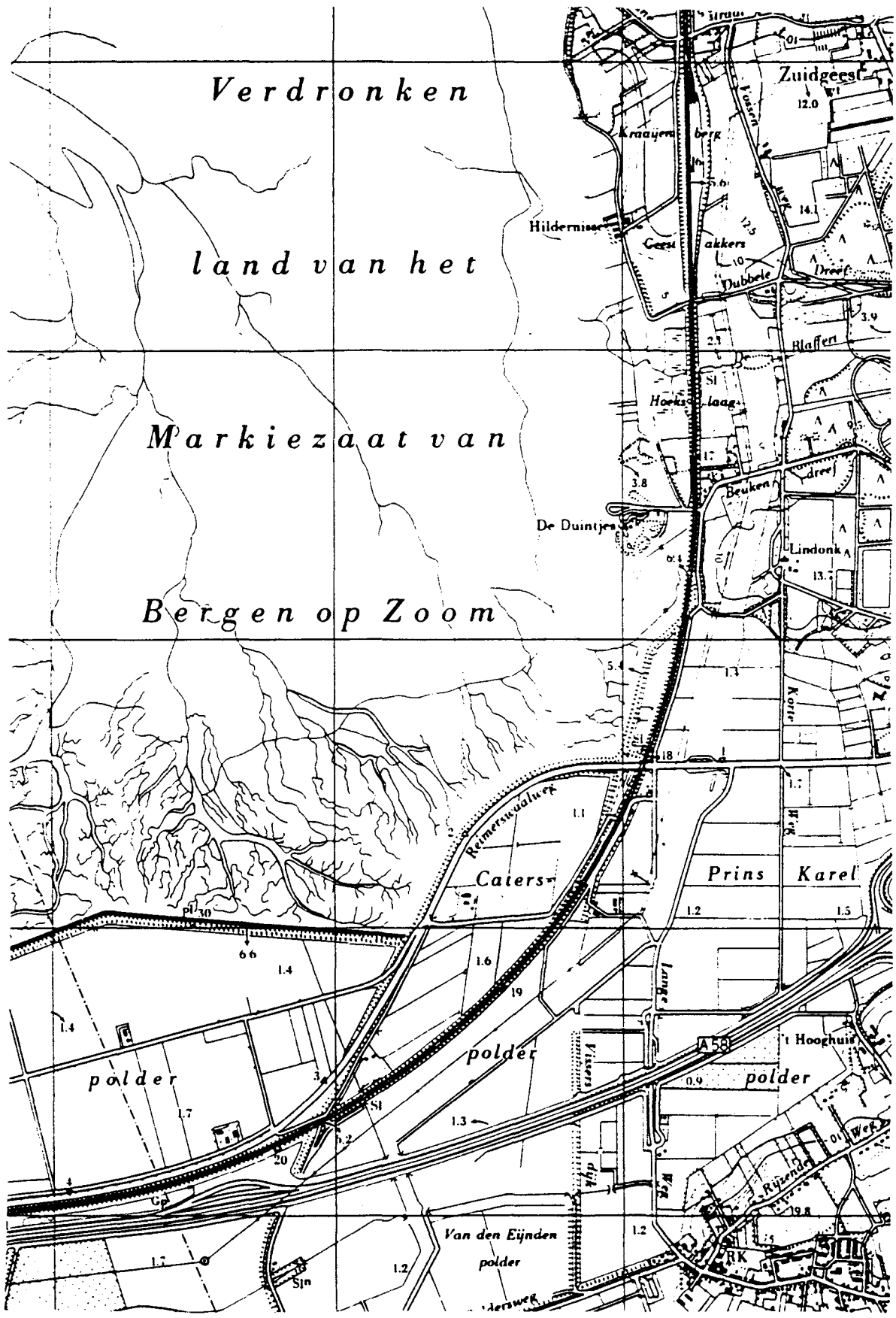
In 1934 volgt aan aanvulling van *f* 4.500,00 (waarover later) en geeft dus een totaal van *f* 40.000,00.

De totale kosten bedragen in 1933 *f* 29.924,07.

in 1934 - 16.844,25.

totaal *f* 46.768,32. (inclusief de kosten van C. van

Capelle ad *f* 3.273,00 voor funderingswerken, aanleg van terrassen, etc., alles onder leiding van architect C. Meyvis).

Kaartfragment met de situering van "De Duintjes"

Begonnen dus in september 1932 en vervolgens in de maanden april, mei en juni werden de twee aparte zwembassins voor gebruik klaargemaakt. In de wintermaanden lag het werk stil, ingevolge de te vaak slechte weersomstandigheden. Ook de uitbreiding kreeg in het voorjaar zijn voltooiing.

Was de totale oppervlakte van het zwembad in 1933, 15.000 m², in 1934 werd het 36.000 m². Hierbij was nog een speciaal kinderbassin aangelegd van 7500 m² (50 cm. diep). In oppervlakte gemeten was het zwembad 260 x 165 meter. Het strandgedeelte mat 300 x 40 meter. Een wandelweg had een lengte van 300 meter en was 10 meter breed. Op de terrassen was plaats voor 450 personen. Het café-restaurant was 17 meter lang en 9 meter diep en er was plaats voor ongeveer 100 personen.

Ook had men een recreatiepark aangelegd met o.a. schommels, trapeze, ringen, klimtouwen, glijbanen, turntoestellen en men kon er paard rijden. Alles was gratis toegankelijk. Men kon kano's huren, alsmede badkleding, zwemgordels, enz..

Voorwaar : een prachtige accommodatie en alles van goede kwaliteit.

De groots opgezette toegangsfaçade van Zeebad "De Duintjes"

Aannemer was: Van Capelle wat de bebouwing betreft; schilderwerk voor Van der Kreek & Zoon; Adriaansen voor het behang; Van der Vaart maakte de pompinstallatie, terwijl Heijstraten waterleiding en sanitair verzorgde. De gebouwen werden geleverd door timmerfabriek A. van 't Verlaat te Giessendam, en hadden een Zwitsers karakter.

Alvorens wij tot de opening van het "Zeebad de Duintjes" overgaan, geven we u een kleine voorgeschiedenis van het duintjesterrein.

Alhoewel we gezocht hebben naar de naamgeving "De Duintjes", kunnen we helaas geen persoon aanduiden, welke die naam bedacht heeft. We vermoeden dan ook dat dit oorspronkelijke duinterrein als een cliché werd gezien van de duinen langs het Noordzeestrand. Het was, zeker voor onze provincie, een uniek zeestrand.

Wereldoorlog I.

België was op een haar na door de Duitsers overrompeld. Nederland bleef buiten schot, dus neutraal. Maar men moest zeer alert zijn, want het gevaar kwam niet alleen van de Duitse kant, maar een invasie van over het water, van Engelse zijde, om de Duitsers eventueel over land in de rug aan te vallen, was niet denkbeeldig. Kortom, al wat aan de westzijde van het water grensde moest zwaar worden verdedigd. Ook het gebied van de Schelde en zeker ook de Oosterschelde, met als eindpunt de Duintjes.

Een detachement soldaten werd hier gelegerd. Zij maakten loopgraven en zetten een tentenkamp op. Zo werd een verdedigingslinie een feit.

Voorzieningen in dit kamp waren schaars, of in het geheel niet aanwezig. Zo moesten de aldaar gedetacheerde soldaten bij boer Melsen op hoeve Lindonk stro halen voor hun slaapzakken. En zo marcheerden de leden van dit kampement, achtereen lopend, ieder met een bos stro boven hun hoofd, terug. Een ooggetuige vertelde mij: "Het was een prachtig gezicht: heel die soldatenrij en daarnaast hun commandant. Een grapjas stak bij zijn voorganger de bussel stro in brand, tot hilariteit van de ganse meute."

Aan die oorlog kwam een eind en ook aan dat soldatenkamp.

In Zeeland was voor bepaalde projecten veel zand nodig.

Van de spoorlijn Bergen op Zoom - Vlissingen werd vanaf het station Woensdrecht een aftakking gemaakt, via de Puitepolder naar de Duintjes. Op platte wagons werd van dit terrein zand geschept en naar ter bestemde plaatsen vervoerd. Of dit grote hoeveelheden zijn geweest, was mijn zegsman niet bekend.

Op 4 juli 1933 ontving burgemeester Rubert het college van Gedeputeerde Staten van de provincie. Ze hadden alle lof voor ontwerp en uitvoering en zij vonden het resultaat schitterend, enig voor Noord-Brabant. Ook over de hen geserveerde Brabantse koffietafel waren de Gedeputeerden zeer in hun schik.

Op zaterdagmiddag 8 juli 1933, omstreeks 16.00 uur, had, onder overweldigende belangstelling en begunstigd door mooi, zonnig weer, de officiële opening plaat van "Zeebad de Duintjes".

Burgemeester J.J.M. Rubert van Woensdrecht opende deze Brabantse badinrichting aan de Oosterschelde-oever..

Onder de aanwezigen bevonden zich: wethouder Melsen en de raadsleden: Daverveldt, Goris, Daalmans en Vermaat. Ook waren aanwezig het voltallige V.V.V.-bestuur van Bergen op Zoom.

ORANJEFEEST

OP

ZEEBAD „DE DUINTJES”

WOENSDRECHT

Het publiek van Bergen op Zoom wordt medegedeeld, dat tengevolge van de eischen, door de Directie der Ned. Spoorwegen gesteld, de laatste trein, die des Zondags naar Roosendaal vertrekt, vanaf stopplaats „De Duintjes”

hedenavond NIET zal vertrekken.

Wij hebben maatregelen genomen, dat na afloop van het vuurwerk **regelmatig autobusdiensten naar Bergen-op-Zoom** zullen worden ingelegd. Men kan tevoren aan **Cassa 9** op den Eersten Rang en **Cassa 11 en 12** op den Tweeden Rang kaarten voor de autobussen van de **Firma P. Liefbroer & Zoon**. Men kan per autobus, nagelang de volgnummers, na afloop van het vuurwerk stadswaarts keeren. Deze bevinden zich ter **rechterzijde bij den overweg van de Spoorwegen** op het terrein en deze rijden heen en weer.

HET ORANJECOMITE

Advertentie
310833

ZEEBAD „DE DUINTJES”

WOENSDRECHT (bij Bergen op Zoom)

Zondag a.s.

CONCERT

om **DRIE** en **ZEVEN** uur, door de beroemde **Muziekvereniging**

„De Broederband” uit Antwerpen

ter gelegenheid van de feestelijke in-gebruik-stelling van de nieuwe stopplaats der Nederl. Spoorwegen genaamd:

ZEEBAD: „DE DUINTJES”.

Om c.a. **TWEE** uur:

Feestelijke Ontvangst

**van den versierden Motorwagen der
Nederl. Spoorwegen.**

Voor dienstregeling der treinen welke aan het Zeebad stoppen, vraag men streekbiljetten aan de stations.

DE DIRECTIE.

Advertentie
210733

Enkele citaten uit de toespraak van de burgemeester:

"Een belangrijke dag, dames en heren, is heden aangebroken, een dag welke met gulden letters in de annalen dezer gemeente dient te worden geboekstaafd....., goede economische perspectieven in de toekomst....., wijl de gemeente nu in geheel als zeebadplaats bekend wordt....., nauwelijks, na het raadsbesluit van 4 april, zijn ruim drie maanden verstreken, tot aankoop en in erfpacht geven van het duintjesterrein, door werklozen in orde gebracht, en nu de openstelling dezer inrichting. Dit alles mogelijk gemaakt door elan en de kunde der meestal werkloze grondwerkers. Ook de Nederlandse Heide Mij. heeft hier een correcte uitvoering aan gegeven".

De edelachtbare burgemeester noemde met name de heer Hoendervangers, als uitvoerder der maatschappij en zijn zeer deskundige medehelpers: de heren van Zunderd en Buijk....! Ook aan de heer Commissaris der Koningin van Noord-Brabant en het dagelijks bestuur der provincie, niets dan lovende woorden. Kortom, de burgemeester dankt allen die hun spontane medewerking aan dit project hebben verleend. Alle lof ook voor de heer Meijvis, architect, voor de mooie en prachtige gebouwen hier voltooid, en hij prijst ook de heer Goderie, de grote animator achter dit geheel. Een uniek stukje Brabant was hier tot stand gekomen!
En dit alles gratis toegankelijk.

Na het verwijderen van een rood zijden lint aan de ingang, verklaarde de burgemeester het zeebad voor geopend. Met de erewijn, aangeboden door de exploitant van de N.V. Zeebad de Duintjes, werd door de genodigden als huldeblijk getoast. De muziekgezelschappen De Scheldezones uit Hoogerheide en Aurora uit Woensdrecht gaven een vrolijk en stijlvol concert.

Eenmaal geopend, waren er dagen, vooral in de week-enden, dat er duizenden bezoekers kwamen genieten van het zilte nat. De zaken draaiden goed.

Van gemeentewegen werden drie toezichthouders aangesteld, t.w. Jan Verswijver (de Faggel), Tiest Hussaarts (den Bles) en Jan Groffen (Lombok). Een speciale halteplaats van de spoorwegen werd gerealiseerd, even ten noorden van het station Woensdrecht.

Niet eenieder was in het bezit van een (verplicht) badcostuum. Men kon er ter plaatse een huren. Zo gebeurde (echt) : een jongeman rond 10 jaar oud, mocht met tante mee gaan zwemmen. Het ontbrak het neefje aan het vereiste badpak. Niet erg: we passen je wel wat aan. Het past altijd, zei de dienstdoende toezichthouder. Allée, vooruit! Schiet aan!. Kennelijk was de vorige gebruiker een gezet vrouwmens. Het lebberde aan alle kanten. Maar ja! met wat sluitspelden werd dit costuum pasklaar gemaakt. Een badcostuum moest uit één stuk zijn.

Enkele snapshots uit de raadsvergadering dd. 30 mei 1933:

Voorstel B en W politieverordening, inzake zwemmen. De heer Moors vraagt over het zich verkleeden bij de familie Geijzen te Hildernisse.

Voorzitter: "Dan moet men te ver lopen in badcostuum".

De hr. Vermaat: "Dan is men alleen aangewezen op de Duintjes!"

Voorzitter: "Als hij of zij ter plaatse wil zwemmen of baden mag dat, mits men zich buiten het zicht van anderen kan verkleden".

De hr. Rens: juicht de verordening toe en vraagt of die maatregel ook bij het dansen wordt gebezigd.

Voorzitter: verzoekt de heer Rens niet te veel hatelijkheden te debiteren.

De hr. Rens: "Maar ik mag toch wel iets vragen, dat is toch vrij?"

Voorzitter: "Er is een aanvraag binnengekomen voor aansluiting op de P.N.E.M., inzake elektrische voorzieningen op zeebad de Duintjes. Totaal kosten aanleg: f 1096,00. Voor de gemeente zou dat aandeel f 680,00 bedragen. Rest voor de exploitant". Raad gaat accoord. Gebr. Voets hebben de elektrische installatie verzorgd.

Een raadslid was ter ore gekomen, dat een dame in badcostuum in een herenkleedkamer had vertoefd!

Voorzitter: "Ik heb daar niets van gehoord, en ik kan u mededelen dat de geestelijkheid en de religieuzen vol lof waren over de goede afscheiding in het zeebad".

De hr. Moors: constateert dat jongens en meisjes beneden 18 jaar in het café waren aangetroffen, zonder geleide.....

Er was ook een mooie kleurrijke affiche

N. V. Zeebad De Duintjes

	<u>m. Douche</u>	
BADEN	f 0,25	f 0,35
(Kinderen beneden 10 jaar)	f 0,15	f 0,20
WEEKKAARTEN	f 1,00	f 1,50
10 BADEN KAARTEN	f 2,00	f 3,00
PERSOONLIJK		
ABONNEMENT	f 2,50	f 3,50
FAMILIE-ABONNEMENT	f 7,50	f 10,00

De toegang tot het strand is geheel GRATIS.
Kinderen slechts toegang onder geleide.

Gelegenheid tot het plaatsen van tenten en
badhuisjes, het opbergen van dagtenten,
cano's, badgoederen enz.

Badhuisjes en Cano's TE HUUR!
(Geen aanschaffingskosten; geen onderhoud)

VRAAGT INLICHTINGEN aan DE DIRECTIE

Tijdelijk adres:

Advertentie
170733

KORTEMEESTRAAT 1
Telefoon No 394

Bezoek Belgische en Nederlandse pers.

Vertegenwoordigers van de pers van beide landen brachten een informatief bezoek aan Zeebad de Duintjes. Unaniem staken zij de loftrumpet over de schittering van deze unieke plek.

Burgemeester Rubert verwelkomde deze mensen en vol trots toonde hij dezen de prachtige aanwinst in zijn gemeente. Ook de voorzitter van de Kamer van Koophandel, de hr. Verlinden, was bij deze gelegenheid uitgenodigd.

Door de gunstige ligging voor beide landen, zal dit aanleiding geven tot meerdere verbroedering, aldus de burgemeester.

Ook aan het adres van de Nederlandse Spoorwegen, vertegenwoordigd door de opzichter dezer vervoersmaatschappij, zegde hij hartelijk dank voor de toezegging van een spoorweg-emplacement ten behoeve van de bezoekers van het zeebad.

In zijn weerwoord heeft de heer Verlinden de spreuk herdacht, die boven het raadhuis van Bergen op Zoom is gegrift: "Mille periculis supersum", en die hier in deze gemeente zeker ook van toepassing is. Vrij vertaald betekent de inhoud van deze spreuk: "Duizenden moeilijkheden hebt gij moeten overwinnen bij het tot stand komen van dit werk". Door spreker werd ook de heer Goderie geroemd om zijn ondernemingskracht, en, "last but not least", feliciteerde de heer Verlinden het Bestuur der Gemeente Woensdrecht met dit prachtige resultaat.

Na aankoop van 18 ha. van Baron de Borkens door de heer Goderie, werd nog optie gehouden op een 11 ha. aangrenzend perceel.

In zijn betoog memoreerde de burgemeester de vele moeilijkheden welke overwonnen moesten worden; o.a. de verversing van het zeewater in de bassins, voor zuiver drinkwater moest een nortonput worden geslagen, welks capaciteit voldoende moest zijn voor de douches in de kleedhokjes, voor de toiletten, etc.. Ook de afvoer van dit laatste moest worden gerealiseerd. De heer Rubert roemde het restaurant met zijn formidabel uitzicht aan alle kanten. Geen wonder, dat vele schilders en tekenaars hier hun kunsten konden botvieren.

Een stukje recreatie, ontspanning, alles gebaseerd op natuurlijke wijze, was hier tot stand gebracht. De aantrekkingskracht was groot, en om dit nog eens extra cachet te geven, werd er alles aan gedaan, om het de bezoekers zo aangenaam mogelijk te maken. Met muziek, acrobaten en sportvliegers. Zelfs werd een parachutist gedropt, enig in deze tijd, zeker daar deze waaghals in volle zee landde. Bemande bootjes moesten hem daaruit opvissen.

Op 23 juni 1934 vond de heropening plaats, vanwege de grote uitbreiding, reeds eerder vermeld.

De jaren verstreken en het natuurgebied werd goed bezocht.

En toch! Eind dertiger jaren werd het minder. De onderhoudskosten stegen en de ene helft van het jaar, de zomer, woog niet meer op tegen de andere, non-actieve helft. En het uitbundige van de fietsende menigte nam af. Want "moderner" vervoer en "betere" tijden, brachten de toeristen naar andere oorden.

Zeebad de Duintjes werd een minderwaardige zwempool. Zodoende.....

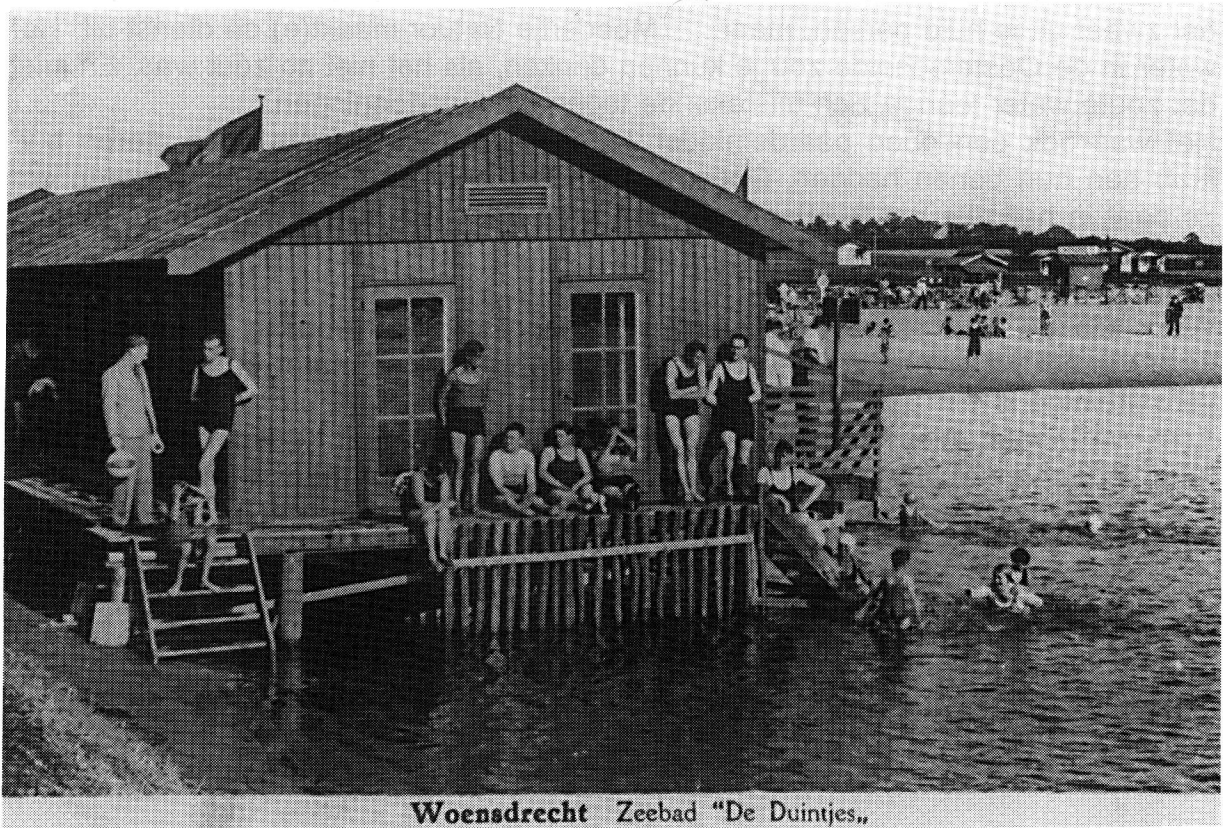
Wereldoorlog II

De Duitsers veroverden Nederland en zij gingen hun "orde" op zaken stellen.

De Duintjes werd verboden gebied. De gebouwen werden verwoest en nu maakten de moffen er een oefenterrein van. Een eind uit de kust lag een baggerschuit. Bij eb bloot en bij vloed deels onder water en vol modder. Op dit wrak wierpen vliegers hun oefenbommen af. Ook zag je regelmatig laagvliegers "rookgordijnen" uitstoten. Dat hoorde waarschijnlijk allemaal bij hun tactische oorlogsvoering.

Einde jaar 1944 waren wij, zoals u weet, bevrijd. Echter, de oorlog was hiermee nog niet gedaan. Overal schuilde gevaar. Ook bij de Duintjes. Landmijnen lagen er legio. Het zoontje van de heer Goderie, 8 jaar oud, vond hier de dood op 7 augustus 1945, door op een booby-trap te lopen.

Pogingen om het zwemoord weer nieuw leven in te blazen kwamen maar moeilijk van de grond. Erfpachter Goderie hield het voor gezien en vertrok naar Oostenrijk.

Woensdrecht Zeebad "De Duintjes,,

Jan Soeters heeft een en ander nog geprobeerd met snacks en dranken, maar de na-oorlogse weëën bemoeilijkten dit. Wel kwamen bij goed weer vele dagjesmensen per fiets, een enkeling had een auto, met of zonder tentje.

De gemeente Woensdrecht had wel urgentere gevallen, dan om aan de Duintjes veel aandacht te besteden. Een poging de Beukendreef te verharderen slaagde maar half. Voor het verdere gedeelte was het geld op.

Zeebad de Duintjes, eens een begeerd gebied voor West-Brabant en tot het Antwerpse in België, was nu voorgoed ter ziele. Weg is ook het zoute water van de Oosterschelde, wat met zich meebrengt dat de vegetatie verandert.

In de schorren, grenzend aan het duingebied, werden rijkelijk de zeekraal (kattestaarten) en de lamsoor (*Limonium vulgare*) gesneden. In de kreken werden krabben gevangen. Dit alles behoort tot het verleden.

Vanuit het schorregebied werden tochten ondernomen naar de zandplaat. Dat was toch wel anderhalf uur gaans vanaf het "zwart kotje" naar de mosselbanken. Kreukels (aliekruiken) kon je rapen aan de stenen, of plukken van de grashalmen en biezen, die in de schorren groeiden.

Bot steken ging met de elger (*ellegèr*). Dit alles was gedaan.

Een verandering van de vegetatie vindt nu plaats, doordat de zoutminnende planten hier niet meer tieren.

Het Schelde-Rijnkanaal heeft hier letterlijk en figuurlijk een streep getrokken en belemmerd dat eb en vloed hier nog vrij spel hebben.

Voetnoot

Het kan vriezen, het kan dooien, waaien en regenen, de zon kan meedogenloos het zweet uit je huid persen, maar.....Moedertje Natuur maakt(e) de dienst uit. Het water in de Oosterschelde zou je kunnen drinken, als het niet zo zout was. En juist dat zoute water leende zich uitstekende tegen huidaandoeningen.

Het was ook een goed paardemiddel, letterlijk en figuurlijk. Als deze dieren b.v. krab aan hun benen hadden. Door ze, bereden, naar de Duintjes te dirigeren om ze daar in het zilte nat te laten trappelen, was het euvel aan die benen zo verholpen.

Waar zijn we ook alweer gebleven? Wat hangt er tegenwoordig allemaal in de lucht? Is het water nog zo zuiver? Is er nog één vierkante meter grond, welke niet verontreinigd is?

Ach! We moeten niet mopperen. De tijden gaan toch vooruit: vroeger een badcostuum uit een hele, thans moet je goed kijken, of er is "niks" meer aan!!

Ossendrecht, najaar 1995.

Werkgroep Toponymie:

Dick Adriaansen
Adrie Kools
Piet de Ridder.

BRONNEN:

- Topografische kaart : situatie
- "Verdediging van de Zuidgrens 1914-1918" door drs. W. Klinkert.
- Verslag commissie werkverschaffing januari 1932.
- Bart van Geel, een ooggetuige.
- Diverse verslagen uit de dagbladen "De Avondster" en "De Zoom", inzake raadsvergaderingen, persverslagen, advertenties, in begin dertiger jaren.
- Burgerlijke Stand van Bergen op Zoom.

DE DUINTJES

De Duintjes, een kleine leefgemeenschap;
Serieuze luiden, die houden van een grap.
Ook boeren wonen er, zeker en gewis;
En die zijn er al sinds mensenheugenis.

Mooi! Gezond! Zo'n gebied is nergens te vinden;
Vanuit het zuiden waaien de polderwinden.
Aan de westzijde het gracieuze Scheldestrand.
Het oosten met zijn bos en weideland.

Een spoordam scheidde het land van het water;
Beschermd is eenieder, voor vandaag en later.
Voor overstromingen is men steeds gevrijwaard;
Gure oostenwinden worden door het bos bedaald.

Toen kwam er plots een stroom bezoeken,
En hulde zich in korte zwembroeken.
Mensen uit de westhoek en van 't Vlaamse land.
Ze zwermden zo door het duin-en-zand.

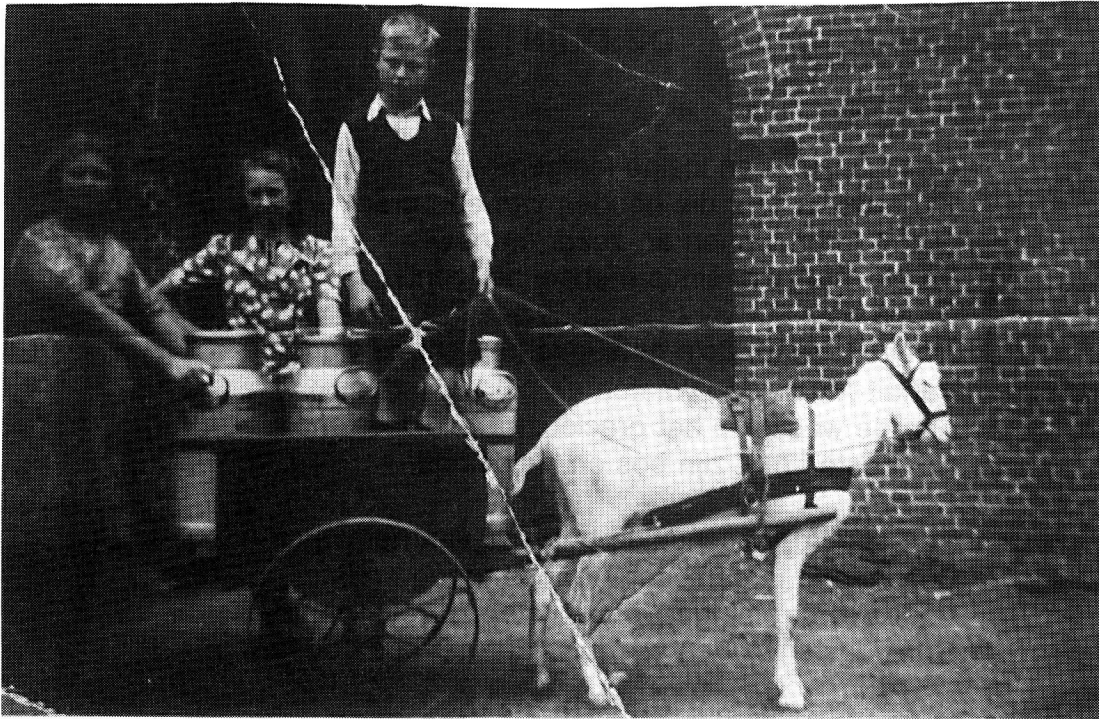
O, Oosterschelde! Met je frisse, zilte nat,
Wat ben je zacht en koel, als één groot bad.
Welnu, zo'n goeie 60 jaar geleden
Heeft de gemeenteraad voor een "zeebad" gestreden.

En ziedaar! Met vereende krachten,
Waren zij het die hier een zwembad brachten.
Jammer nu, wat is er van overgebleven?
Zeebad de Duintjes! Zouden we het ooit weer beleven!?

Het mensdom gaat zo maar door en door!
En er gaat een flink brok natuur teloor.
Maar! Het menselijk brein, dat zal vergaan;
En.....Moeder Natuur zal dan weer opstaan!

Dick Adriaansen.

UITZONDERLIJK VERVOER IN ONZE ZUIDWESTHOEK

Hilda, Marie en Piet Hopmans uit Woensdrecht met een bokkekar in de vooroorlogse jaren

Kees Hugens uit Ossendrecht met zijn ezeltje voor de groentekar

Foto rechts laat een uitzonderlijk zware hondenkar zien.

Foto onder: een os voor de kar met Willem van Veldhoven, die in het "Hoefke" bij het Jagersrust woonde.

Op weg naar Putte! — De koopman heeft al zijn aardbeien te Ossendrecht verkocht en vergenoegd trekt hij op zijn hondenkar naar huis toe.

HET CAMPAGNEPERSONEEL UIT DE ZUIDWESTHOEK VOOR DE SUIKERFABRIEK "HALFWEG" TUSSEN 1900 EN 1950

Na de dood van mijn schoonmoeder in januari van dit jaar kwam het boekje "Van Zwanenburg tot C.S.M.", over de suikerfabriek "Halfweg" boven tafel, waarvan ik wist dat mijn schoonvader Alf. Matteeuwsen (Koot) zo'n negen jaar geleden de gemeente-archivaris van Haarlemmerliede had geholpen bij de samenstelling hiervan. Hij heeft haar toen verteld over het doen en laten van het campagne-werkvolk uit de Zuidwesthoek.

De verhalen van hem over de "keet", de strozak met vlooiën, de kalkoven en de armoede van toen, zitten toch nog een beetje in mijn geheugen, ondanks de welvaart en de 36-urige werkweek van deze tijd. Het zou zonde zijn, dat ik u de labeur van deze mensen (werknomaden) niet zou doorvertellen.

Vanaf 1900 gingen arbeiders uit Putte, Ossendrecht, Hoogerheide en Woensdrecht naar "Halfweg". Dit ging zo door tot 1970. Maar rond 1950 begon suikerfabriek "Dinteloord" mensen te werven en werd de animo voor "Halfweg" minder.

Voor 1950 vertrokken ieder jaar zo'n 70 tot 100 mannen naar het noorden. Voor 1920 gingen er ook gehuwde en ongehuwde vrouwen mee om te helpen bij het lossen van de bietenboten. De vrouwen vulden de manden met bieten.

Na 1920 gingen alleen nog gehuwde vrouwen met hun echtgenoten mee, om te helpen met wassen en koken voor de Brabantse arbeiders.

Volgens mijn schoonvader was het in Hoogerheide van september tot december goed te merken dat de suikerfabriek draaide. Het aantal mannen van boven de 18 jaar was dan beduidend lager dan in de rest van het jaar.

Wie waren nu die arbeiders die naar "Halfweg" gingen?

In de jaren 1920 -1940 was het hier in Brabant armoe troef. De lonen waren laag en de arbeid was seizoengebonden.

Velen werkten bij boeren of op een van de drie steenfabrieken in Hoogerheide. Eind september was het in de steenfabriek en de landbouw ver gedaan en kon men mooi de bietencampagne van Halfweg meepakken.

In het begin van de jaren '30 was er weinig werk in de steenfabrieken en trokken ook vele Brabanders niet alleen in het najaar weg, maar ook in de overige seizoenen. Mijn schoonvader heeft toen aan de Afsluitdijk en Zuiderzee gewerkt.

Dit waren dus zo'n beetje de campagne-arbeiders, aangevuld met een aantal jongeren, die werden aangetrokken door het nabije Amsterdam. De meesten wilden echter flink verdienen en ook nog wat overhouden. Thuis was het vaak armoede. Men was vaak in het postkantoor van Halfweg te vinden, om centen naar huis te sturen. Moeder de vrouw en kinderen hadden ook honger.

Hoe solliciteerde men vroeger om werk te krijgen in "Halfweg"?

Dat was bij de zogenaamde keet- of putbaas. In Hoogerheide was dat bij "de kleine Schuurbiërs" (bakker). Je ging dan naar hem toe en vroeg of hij nog een manneke kon gebruiken. Was dat zo, dan kon je mee. Kwade tongen hebben wel eens beweerd, dat wanneer je brood kocht bij "de kleine", je voorrang had. Gedachtig het spreekwoord: "Wiens brood men eet, diens woord men spreekt".

Campagne in Halfweg:

v.l.n.r. P. Snoeijers (Pannenhuis), A. Matteeuwsen (Koot), F. Koolen (Fr. van de Mossel), onbekend, P. Schuurbiens (Peejke), F. Konings (Sus de Kijker), J. de Leeuw (Kootje van Kippen).

Het lossen van een schip door mannen en vrouwen, omstreeks 1910

Na 1950, toen Halfweg concurrentie kreeg van Dinteloord, ging men een bewuster beleid voeren om de Brabanders naar Halfweg te krijgen. Men hield vergaderingen in café's in de Zuidwesthoek en er moest meestal onderhandeld worden over de neveninkomsten, zoals over de fabrieksmaaltijden. (aardappels, groente en vlees.) De Brabanders schenen elk jaar meer honger te krijgen.

De toenmalige directeur Ofeigssen had de onderhandelaar Verhagen medegedeeld niet op een pintje te kijken om de arbeiders gunstig te stemmen. Later vertelde Verhagen dat zijn rondjes weinig indruk hadden gemaakt in de Zuidwesthoek. Want in de Brabantse kroegen stonden de grote ronde tafels bij hun binnenkomst al vol met flessen bier. Maar ondanks de concurrentie van Dinteloord bleven de Brabanders tot 1970 naar Halfweg gaan.

De aanvangsdatum voor het werk op de fabriek was niet voor iedereen dezelfde. In ploegen van 25-30 man vertrok men naar het noorden. Eerst vertrok de kalkovenploeg en als laatste de suikerverwerkingsploeg. De kisten met kleding werden in Hoogerheide bij "Dolly" Michielsen gebracht en die zorgde met zijn vrachtwagen voor het wegbrengen, en na afloop van de campagne, voor het terughalen ervan.

Tijdens de campagne verbleven de arbeiders op het fabrieksterrein in de "keet". Beneden een soort kantine, boven de slaapzaal vol met kribben. Het eerste wat men deed als men op de fabriek aankwam, was de strozak vullen voor op de krib. Mijn schoonvader Matteeuwsen reserveerde altijd een krib naast hem voor Coentje Brill (Tjierel). Hij heeft 25 jaar naast hem geslapen. Mijn schoonvader was er altijd eerder, omdat Brill aan de suiker was.

Voor de oorlog was de slaapzaal geheel open en was er weinig privacy. De mannen droegen hun opgespaarde loon dan ook op het blote lijf in een zakje dat door een knoopsgat van het hemd gestoken was.

Voor de oorlog had keetbaas Schuurbiers het toezicht. De vrouw van Schuurbiers verzorgde de maaltijden en het wasgoed van de keetbewoners. Er werd kostgeld aan Schuurbiers betaald.

Schuurbiers had in zijn keet een handeltje in zure haring. De hitte in de suikerfabriek deed de arbeiders vaak naar zure haring verlangen, en dat was dan een leuke bijverdienste voor de keetbaas.

Zuinigheid was een mooie deugd bij de arbeiders.

Suikerwater kreeg men voor niets. Dat werd op de kachel in de keet verdampt en men hield suiker over voor op het brood. Sommigen aten van september tot december boterhammen met suiker.

Een werkweek duurde 56 uur. De Brabanders maakten dikwijls vele overuren. Er waren regelmatig weken bij van 80 uur en meer. Had men geen dienst en was er weinig overwerk, dan wandelde men wat door Halfweg of Zwanenburg en bezocht een duivenmelker die men leerde kennen. Zo was op de begrafenis van mijn schoonmoeder in januari, Piet van de Wal, 75 jaar oud, met de bus en trein uit Halfweg gekomen om aanwezig te zijn. Hij was smid geweest te Halfweg en hij vertelde me dat hij mijn schoonvader had leren kennen door zijn werk op de fabriek en hem al 60 jaar kende. De laatste jaren dat schoonvader Matteeuwsen naar Halfweg ging was hij bij Van de Wal in de kost en sliep er ook. Er was zo'n vriendschap ontstaan, dat ze later elkaar een paar keer per jaar bezochten.

Bij het slenteren door Zwanenburg kocht men appels en vis in de Dennenlaan. Dit ten nadele van het handeltje van Schuurbijs in de keet.

Matteeuwsen vertelde dat het hem wel eens speet weer eens door Halfweg te hebben gewandeld. Want het gebeurde wel eens dat er tijdens zijn afwezigheid om volk voor overwerk werd gevraagd in de keet en als hij dan terugkwam was er een ander mee weg.

Over het werk zal ik niet te veel uitweiden. Het is goed, dat de mensen uit de jaren '20-'40 nogal wat gewoon waren (bij de boer of het leemsteken). In de vroegste periode van Halfweg bestond het werk vooral uit het lossen van de rijen tjalken, botters en pramen, die voor de wal lagen. De vrouwen vulden aan boord de manden en de mannen zeulden ze de fabriek in.

Later hielpen ook veel Brabanders bij het lossen van de bietenwagens. Men moest op de vettige bietenwagens klauteren. De jongens vulden hun manden met bieten, waaraan soms 30-40 procent klei (tarra) zat. Ze werkten toen in zware oliepakken, dus 's avonds konden ze niet meer omvallen, stijf van de klei. Als je de foto bekijkt van de lorry met kalkstenen, dan weet je al genoeg.

In 1957 en '58 ging ik zelf mee naar Dinteloord. Als je dan de mensen in de bietenschepen zag werken of je werkte op de suikerzolder in de zakken van 100 kg, dan was dat echt zwaar werk. Ik stond toen aan een spuitkanon op het Gor (niet zwaar, wel koud) en ging wel eens kijken in de pulpschuur waar mijn schoonvader werkte. Hij moet toen ongeveer 50 jaar oud geweest zijn, maar ik heb nog diep respect voor hem. Ik zie hem nog de grote, zware pulpzakken van de lopende band op zijn rug trekken en als een atleet over de zakken lopend, wagens vullen en de zakken in de pulpschuur stapelen. Men kan wel zeggen, dat er vroeger op de suikerfabriek veel zwaar en vuil werk verricht werd. Men werkte in een 3-ploegenstelsel maar ging in de weekeinden door. Soms had men wel eens een schift (tijdsbestek) van 12 uur achter elkaar. En dat is lang als je steeds zakken van 100 kg moet sjouwen.

Maar "Geld verzoet de arbeid", zei men vroeger.

Men ging graag naar Halfweg. Weken van tevoren was het het gesprek van de dag in het dorp en kreeg men al de kriebels.

Mijn schoonvader reed in september 1945 op een dag van Hoogerheide naar Halfweg op een fiets met "volle" (surrogaat) banden. Achter op zijn fiets had hij een koffer met 35 kg smokkelboter, koffie, tabak en vloeï, bestemd voor familie en vrienden in Holland. Hij vertelde me nog, dat hij 's middags bij zijn broer Piet in Rotterdam was blijven eten en uitrusten en daarna maar weer doorgetrapt was naar het noorden.

Maar men was ook altijd weer blij dat de fabriek afdraaide.

Een keer heeft hij het meegemaakt, dat ze 's morgens vroeg, (er was nog geen vervoer zo vroeg naar het station) met zo'n 25 man te voet, de zak op de rug, naar het station in Haarlem vertrokken. Dat was toch wel zo'n 8 kilometer lopen.

Na de oorlog ging men tussentijds weleens naar huis. Voor die tijd bijna nooit.

Zelf ging Matteeuwsen na zijn trouwdag in 1932 eerst nog twee weken werken bij de aanleg van de Afsluitdijk en daarna twaalf weken naar Halfweg. Dus veertien weken de vrouw niet gezien. Dat is even wat anders dan vier weken huwelijksreis naar de Costa del Sol.

We zullen maar denken, men wist toen niet beter, en ik denk dat men toen, ondanks de armoede, net zo tevreden was als de mensen nu zijn.

Maar was men weer thuis, dan was het maar goed dat men een periode veel geld verdiend had, want hier in de Zuidwesthoek was bijna geen werk.

Je kreeg een paar weken geen "steun" (geld), omdat je teveel verdiend had. Daarna wat weken "doppen" (W.W.-uitkering), of naar de werkverschaffing om te gaan spitten. (Het vliegveld Woensdrecht is geheel omgespit en aangelegd door de werkverschaffing.)

In het voorjaar kon men weer naar de steenfabrieken of boeren, en zo was de cirkel van deze seizoenarbeiders weer rond.

Als u nu met uw auto in de bietentijd in een file zit achter een bietenwagen of u moet de heilige koe een keer meer wassen vanwege het slijk op de weg, denk dan even na, of misschien een vader of grootvader, misschien zelfs een overgrootvader of grootmoeder uit deze streek, tientallen jaren geleden ver van huis in blubber van peen en klei de kost voor hun kroost moesten zien te verdienen, waardoor het u in 1995 niet zo slecht gaat.

Tenslotte plaats ik hierbij nog enkele foto's van de Brabanders, die in Halfweg en aan de Zuiderzeewerken (Afsluitdijk) hun brood moesten zien te verdienen. Ik ben zo brutaal om ook hun bijnamen erbij te zetten, want ik denk dat het onmogelijk is dit los van elkaar te zien.

Deze seizoenarbeiders, ver van huis in een keet met mannen op elkaars lip, moesten zich zien te vermaken met wat lachen en kletsen, om de verveling, en misschien wel heimwee van zich af te houden. En dan was al lachend onder elkaar, met een grap een bijnaam verzonnen en men behield die dan maar voor de rest van zijn leven. Ik heb niet anders geweten, dan dat mijn schoonvader "Koot" heette. Hij werd ook door zijn beste vrienden en werkmakkers zo aangesproken. Hij deed dat wederzijds, daar stak niets kwaads achter.

Als laatste vertel ik u nog een verhaaltje, dat ik van Egidius Suijkerbuijk heb gehoord.

Hij zag, toen hij nog een klein manneke was (eind jaren '20) en naar school ging in de Nieuweweg, 's morgens tegen negen uur een man of vier van Calfven met de zak op de rug uit de tram stappen bij Jan Koolen (café Ferd Hoeks) (Men zal wel in Bergen op Zoom overnacht hebben.) Men dook meteen het café in. 's Middags was men niet verder dan "Dolly" Michielsen gekomen en toen de school uit was om vier uur, was men tot Hof van Holland geraakt. 's Avonds zal men ze dan wel bij Jan Prop op Calfven hebben kunnen vinden. Maar dit hoorde ook bij die tijd. Men had hard gewerkt, goed verdiend en was blij dat men weer op vertrouwde grond was. En dat moest gevierd worden. Buiten Vastenavond, kermis en een paar teeravonden was er weinig te doen in de dorpen in de Zuidwesthoek. Dus dit extra feestje van terugkeren was mooi meegepikt.

Hoogerheide, november 1995.

E. Jansen.

BRONNEN:

- Schoonvader A. Matteeuwssen.
- "Van Zwanenburg tot CSM" - 125 jaar suikerfabricage in Halfweg - door C.N.W.M. Glaudemans. 1988

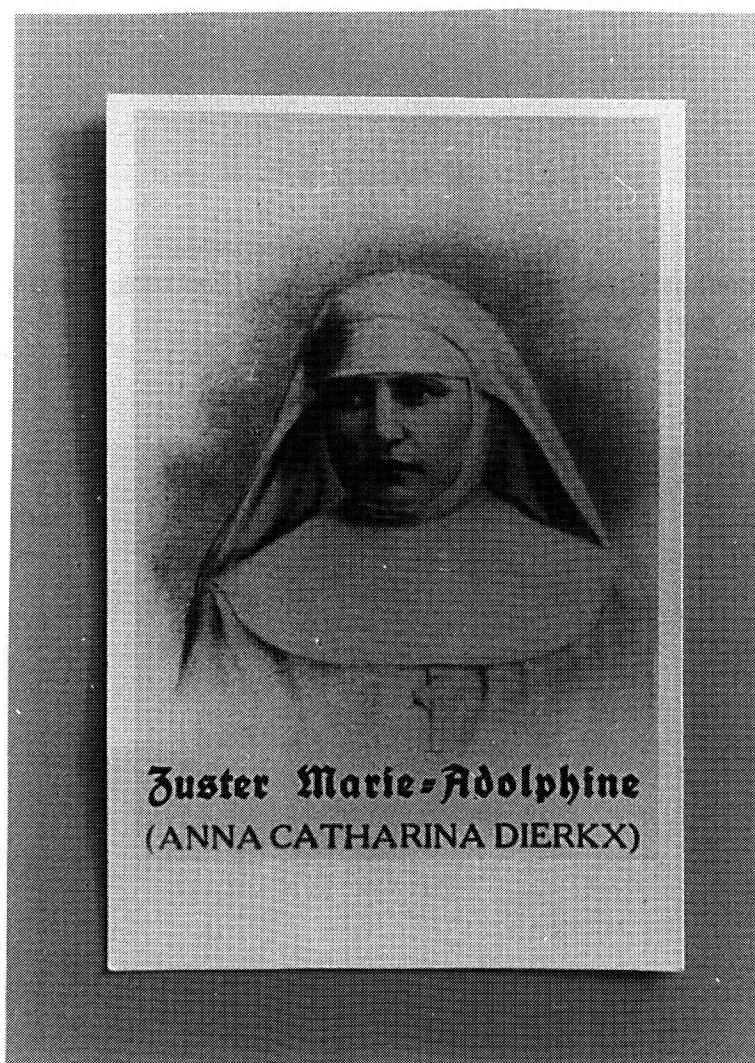
Zuiderzeewerken Hippolytushoef:
De mannen in zondagstenuue, met o.a. A. Verbrugge, C. Dekkers, Frans Matteeuwsen, P. Matteeuwsen, Jan den Ouden.

Zuiderzeewerken, Afsluitdijk omstreeks 1930; een echte oude foto.
Op de voorgrond links Frans Stuyts.

DE VELE FAMILIEBANDEN VAN DE ZALIGE KAATJE DIERKX IN HET AARDSE OSSENDRECHT.

In 1996 heeft Ossendrecht opnieuw iets te herdenken. Na de 250-jarige Berendrechtse Begankenis van 1995 is het dan vijftig jaar geleden, dat een rasechte Ossendrechtse zalig verklaard werd door Z.H. Paus Pius XII. Bij die zaligverklaring heette zij officieel zuster Marie Adolphine. In Ossendrecht was zij gekend als Cato van Wannes van Fikke of gewoon Kaatje Dierkx. Die Ossendrechtse benaming houdt niets minderwaardigs in. De Paus en de Kerk mogen weten dat, afgezien van het martelaarschap in China, Ossendrecht in haar historie vele meisjes en vrouwen heeft gekend als Kaatje Dierkx. Kaatje zelf zou de laatste zijn om dat te ontkennen.

Kaatje komt over als een jonge vrouw met al de kenmerken van een Ossendrechtse. Als een ander haar nodig heeft, vergeet ze haar eigen verdriet. Niet dat ze met haar voeten laat spelen, want ze kan iemand flink de oren wassen, maar zo iemand laten vallen is er niet bij.

Daarom verdient de Stichting Zuster Marie Adolphine de medewerking van ieder die een Ossendrechtse moeder heeft, als zij Kaatjes zaligverklaring van 6 t/m 14 juli 1996 gaat herdenken. Ook de heemkundekring met zijn meer dan 600 leden wil daarbij niet achterblijven.

In het betrekkelijk korte Ossendrechtse bestaan van Kaatje (1866 - 1893) hebben velen een rol gespeeld. De eerste oorzaak daarvan vinden we in een aantal droeve omstandigheden in het leven van haar moeder, Carolien Withaegs. Een tweede oorzaak is zeker het medelijden dat velen in Ossendrecht gehad moeten hebben met de twee verweesde kindjes, Kaatje en Betje, toen hun moeder in 1871, geveld door een besmettelijke ziekte, in het kinderbed stierf, terwijl vader Petrus Joannes Dierkx (30) niet in staat bleek enige verantwoordelijkheid voor zijn kinderen te dragen, en binnen een jaar na de dood van zijn vrouw naar Brussel trok.

Hoe kwamen de vele familiebanden van Kaatje tot stand?

Bernardus de Vos zou de eerste man worden van Carolien Withaegs, de moeder van Kaatje. Hij was geboren op 28 februari 1819 in Berendrecht als zoon van Jacobus de Vos uit Woensdrecht en Veronica de Groof uit Berendrecht. Zij waren in Ossendrecht op 26 april 1796 in ondertrouw gegaan, zoals iedereen in die tijd, bij de dominee van de protestantse kerk.

Naard Vos, zo noemde men hem in Ossendrecht, was timmerman van beroep. Vijfentwintig geworden huwt hij met de zesentwintigjarige **Isabella van Meel**, dochter van Cornelis van Meel en Christina Willems. Het huwelijk vindt plaats op 24 augustus 1844. Uit dit huwelijk:

Veronica de Vos, geboren 20 november 1846

Johanna Catharina de Vos, geboren 7 december 1847

Henricus Josephus de Vos, geboren 19 januari 1849

Op 5 oktober 1858 overlijdt Isabella van Meel. De kinderen zijn dan resp. 12, 11 en 9 jaar.

Binnen drie maanden, op 12 januari 1859, hertrouwt de dan negenendertigjarige Naard Vos in Ossendrecht met de vijfentwintigjarige **Judoca Carolina Withaegs**. Carolien is geboren op 24 juli 1833, als zevende kind en enige dochter van Gerard Withaegs en Dimphena Adriaansen, beiden geboren in Zandvliet, maar nu wonende in Ossendrecht. Gerard is achtereenvolgens schipper, koopman, cichoreifabrikant en tapper. Zijn vrouw is winkelierster.

Naard en Carolien krijgen 4 kinderen:

Anna Dimphena de Vos, geboren 23 november 1859

Isabella de Vos, geboren 15 maart 1861

Johanna Aloysia de Vos, geboren 29 juli 1862

Antonius de Vos, geboren 25 januari 1864

Als Naard Vos, opweg naar de kermis, in juli 1864 in Zandvliet verongelukt, is Carolien 30 jaar. Zij zit dan met de zorg over zeven kinderen uit twee huwelijken in de leeftijd van 18, 17, 15, 4, 3, en 2 jaar, en een van 6 maanden.

Een jaar later, op 17 augustus 1865, hertrouwt de jonge weduwe Carolien Withaegs (32) met **Petrus Johannes Dierkx**, 25 jaar oud en in Ossendrecht gekend als Wannes van Fikke. Wannes is op 21 juli 1840 geboren als zoon van Victor Dierkx,

geboren in Berendrecht, en Catharina de Lange, geboren in Ossendrecht. Victor is achtereenvolgens arbeider en veldwachter in Ossendrecht. Zijn zoon Wannes volgt hem in ieder geval even op als veldwachter, maar gehuwd met de weduwe Carolien Withaegs is hij herbergier en bakker van beroep.

Carolien en Wannes hebben er geen gras over laten groeien. Al na zeven maanden komt hun eerste dochter en bijna jaar op jaar volgt de rest van hun kroost:

Judoca Catharina Dierkx, geboren op 3 maart 1866. Zij wordt **Anna Catharina Dierkx** gedoopt.

Johanna Maria Dierkx, geboren 25 juli 1967

Petrus Emanuel Victor Dierkx, geboren 25 november 1868

Maria Elisabeth Dierkx, geboren 9 februari 1870

Levenloos, 23 juni 1871

Carolien Withaegs overlijdt samen met haar doodgeboren kindje op 23 juni 1871 een half uur na de geboorte van haar kindje. De pastoor tekent aan dat zij, vanwege een epidemie, nog dezelfde dag begraven is, maar dat hij haar op 21 juni de biecht heeft gehoord, de laatste sacramenten toegediend en de H. Communie gebracht.

Reeds in 1869 heeft Carolien twee van haar kindjes moeten afgeven. Petrus Emanuel Victor sterft op 28 januari (twee maanden) en Johanna Maria op 24 oktober (twee jaar) van datzelfde jaar. Verwarrend is, dat op het gemeentehuis niet Johanna Maria, maar Judoca Catharina (Kaatje dus!) als overleden wordt vermeld met leeftijd en al (3 jaar). De vader ondertekent deze overlijdensakte! De vraag rijst of hij ze wel allemaal op een rijtje had dat moment. In latere registers vinden we in ieder geval Judoca Catharina weer wel terug.

De contacten die Kaatje later, kennelijk op zoek naar een moeder en geborgenheid, zal hebben met de families van Veldhoven - van Meel, Dierkx - Smout, de Beukelaar - Musters, Musters - de Vos, tweemaal de Beukelaar - de Vos en Dominicus - Dierkx, zijn allemaal te herleiden middels bovenstaande verwanten.

Wij hopen daar in een uitgebreidere beschrijving en in samenwerking met de stichting Zuster Marie Adolphine nog op terug te komen in de loop van het jaar 1996.

Ossendrecht, november 1995

A. van Veldhoven.

WIE INFORMEERT ONS OVER :

Woensdrecht 14/18. Inkwartiering bij P.C. Broos t.o. de Veerweg.
Gaarne uw reactie met de verdere namen.

Putte: optocht voor de oorlog, met het keukenpersoneel van Bieduinenhof.
Wederom gaarne de namen van de mensen bij het uitzonderlijk mooie ezeltje.

GENEALOGISCHE KRONIEK

door Marcel Moors

Het is de redactie van "Tijding" bekend, dat bij veel leden van onze Heemkundekring niet alleen belangstelling bestaat voor de streekgeschiedenis in het algemeen, maar dat velen ook geïnteresseerd zijn in de verrichtingen van zijn of haar persoonlijke voorouders. Ze zoeken antwoorden op vragen als: wie waren mijn voorouders?, waar kwamen zij vandaan?, wat deden zij voor hun beroep en waar woonden zij?

Om dit te weten te komen is genealogisch onderzoek nodig.

Het is om deze reden dat de redactie de, door ons zeer gewaardeerde, medewerking heeft gevraagd van de heer Marcel Moors. Iemand, die reeds jarenlang genealogisch onderzoek doet en dientengevolge de beschikking heeft over een groot aantal, bijna kant en klare stambomen van families uit onze Zuidwesthoek.

Omdat alle facetten van heemkunde in "Tijding" hun plaats moeten kunnen krijgen, is besloten om de genealogische bijdrage te beperken tot het publiceren van enkele, willekeurig gekozen, stambomen per keer. Let wel: geen volledige zogenaamde kwartierstaten, (deze bevatten namen van alle voorouders, ook van de moeders) maar een weergave van een stamboom in directe lijn. Ze zijn door ons bedoeld als een leidraad voor eventueel verder onderzoek. Niet alleen voor direct betrokkenen, maar ook voor verwanten en andere geïnteresseerden.

0-0-0-0-0-0-0-0-0

BRONNEN :

Doop-, trouw- en begraafboeken van vóór 1811.

Geboorte-, Huwelijks- en Overlijdensregisters Burgerlijke Stand vanaf ± 1811.

Bevolkingsregisters vanaf ± 1830.

Streekarchieven Zevenbergen, Etten-Leur, Prinsenbeek, Oosterhout, Heusden, Eindhoven.

Gemeente-archieven Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda, Rucphen, Tilburg, 's-Hertogenbosch, Rotterdam, 's-Gravenhage.

Gemeente-archieven Antwerpen, Essen, Kalmthout, Wuustwezel.

Rijks-archieven 's-Hertogenbosch, Middelburg, 's-Gravenhage.

Rijks-archieven Antwerpen, Gent.

Centraal Bureau voor Genealogie, 's-Gravenhage.

Frans Buijssen, "Familiestambomen, 1660 - 1800".

Nederlands Repertorium van Familienamen, Meertens Instituut voor Dialectologie, Amsterdam.

VAN AGTMAAL

- Adrianus,** (zoon van Bernardus)
huwde 17-5-1634 **Catharina Lambrechts.**
- zoon **Gijbertus,** geb. 7-9-1642, overl. 16-6-1735.
huwde 18-5-1670 **Margaretha Henrietta Schijvens,** overl. te Nispen.
- zoon **Erasmus,** geb. 12-3-1675, overl. 29-1-1727 te Nispen,
huwde 9-11-1700 **Mathea van der Riet.**
- zoon **Adrianus,** geb. 1-8-1719 te Essen (B), overl. 12-8-1788 te Huijbergen,
huwde 10-9-1741 te Essen (B) **Antonia P. Antonissen.**
huwde 2-2-1744 te Huijbergen **Anna Oerlemans.**
Kinderen: Petrus *?, Cornelius *1756 en Christiaan Sebastianus *1752.
- zoon **Christiaan Sebastianus,**
geb. 18-1-1752 te Huijbergen, overl. 5-7-1831 te Huijbergen, 79 jaar,
huwde 2-5-1780 te Essen (B) **Maria Tilborghs,** geb. te Nieuwmoer (B).
Kinderen: Anna Maria; Cornelius; Cornelius; Joannes Baptista; Hubertus; Hubertus; Adrianus *1781; Petrus Johannes *1784 en Erasmus *1792.
- zoon **Petrus Johannes,**
geb. 29-1-1784 te Kalmthout-Nieuwmoer (B), overl. 1-1-1849 te Huijbergen, 65 jaar, landbouwer, arbeider,
huwde 24-4-1818 te Huijbergen **Johanna Maria van Aert,** geb. 27-7-1785 te Huijbergen, overl. 27-9-1856 te Huijbergen, 71 jaar, arbeidster, landbouwster, dochter van Johannes van Aert, geb. te Moerkant en Maria Claessens, geb. te Huijbergen.
Kinderen: Johannes Baptist *1819, Maria *1820, Joanna *1823, Adrianus *1825 en Christianus *1827.
- zoon **Christianus,**
geb. 2-7-1827 te Huijbergen, overl. 11-7-1885 te Huijbergen, 58 jaar, landbouwer,
huwde 14-5-1861 te Huijbergen **Dimphena Hoeckx,** geb. 14-11-1838 te Huijbergen, huisnr. C57, dochter van Jacobus Hoeckx, geb. te Huijbergen, landbouwer, en A.C. v.d. Bergh, landbouwster, geb. te Huijbergen.
Kinderen: Petrus Johannes *1863, Wilhelmus Jacobus *1870 en Johanna Maria *1873.
- zoon **Petrus Johannes,**
geb. 14-9-1863 te Huijbergen, huisnr. A16, overl. 21-3-1944 te Huijbergen, landbouwer op Demerboerderij,
huwde 29-5-1893 te Huijbergen **Adriana Comelia van Agtmaal,** geb. 14-

9-1865 te Essen (B), overl. 18-5-1938 te Essen (B), landbouwster.

Kinderen: Maria Dimphna *1894, Johanna Maria *1896, Maria Elisabeth *1898, Johannes Christianus *1900, Josephus Constantinus *1906, Anna Cornelia *1907 en Anna Dimphna *1910.

- zoon **Johannes Christianus,**

geb. 17-9-1900 te Huijbergen, overl. 9-8-1971 te Bergen op Zoom, café Boomstraat,

huwde 30-4-1929 te Huijbergen **Maria Carolina Dorothea Goris,** geb. 1905 te Ossendrecht, dochter van Jacobus Goris, arbeider, polderwerker, geb. te Ossendrecht en Virginia Catharina Musters, geb. te Ossendrecht.

Kinderen: Petrus Leopoldus Marie *1934, Aloysius Joannes Marie *1937 en Jacobus Johannes Antonius *1943.

- zoon **Petrus Leopoldus Marie,**

geb. 1-7-1934 te Huijbergen, overl. 13-12-1993,

huwde 26-9-1961 te Zundert **Elisabeth M.C. Hereijgers.**

0-0-0-0-0-0-0-0-0

BROOYMANS

Jacobus,

huwde **Margaretha van Campen,** daarna **Johanna Maria Nijssen.**

- zoon **Wilhelmus,** (van v. Campen)

geb. juni 1757 Woensdrecht, overl. 2-2-1843 Ossendrecht, 86 jaar, landbouwer,

huwde **Adriana Nelen,** geb. 1763 Huijbergen, overl. 13-2-1838 Ossendrecht, 75 jaar, landbouwster, dochter van Cornelis en van Aldegonda Cabus.

- zoon **Siardus,** geb. 18-7-1808 Ossendrecht, overl. 28-2-1886 Ossendrecht, 77 jaar, landbouwer,

huwde 31-1-1846 Ossendrecht, **Maria Elisabeth Couwenbergh,** geb. 1-4-1806 Ossendrecht, overl. 16-12-1886 Ossendrecht, landbouwster, dochter van Wilhelmus Couwenbergh, geb. Hoogerheide en Maria Catharina Joppen, geb. Stabroek (B).

- zoon **Wilhelmus,** geb. 2-7-1847 Ossendrecht, huisnr. E163, overl. 8-1-1928 Ossendrecht, 80 jaar, landbouwer, herbergier,

huwde 13-2-1871 Ossendrecht, **Johanna Catharina van Hoof,** geb. 26-6-

1847 Ossendrecht, huisnr. B30, overl. 2-6-1921 Woensdrecht, 73 jaar, landbouwster, dochter van Livinus van Hoof, landbouwer, geb. Ossendrecht en Ida Jacobs, geb. Ossendrecht, landbouwster.

Kinderen: Maria Catharina *1869, Siardus *1871, Maria Aloysia *1872, Judocus Theodorus *1875, Ida Maria *1876, Petrus Johannes *1880, (7 mnd.) levenloos man 1881, levenloos man 1882, Constantinus *1882 (1 dag), Isabella Maria *1882 (1 dag), Constantinus Adrianus *1883 en Frabciscus Wilhelmus *1887.

- zoon **Constantinus Adrianus,**

geb. 6-12-1883 Woensdrecht, veldarbeider,
huwde 10-1-1911 Woensdrecht **Anna Catharina de Jong**, geb. 9-9-1883 Woensdrecht, dochter van Adrianus de Jong, geb. Woensdrecht, landbouwer en Anna Maria Smits, geb. Steenbergen.
Kinderen: Wilhelmus Adrianus *1911, Catharina Adriana *1913, Siardus Adrianus *1916, Cornelius Aloysius *1917, Antonius Norbertus *1920 en Judocus Johannes *1923.

- zoon **Siardus Adrianus,**

geb. 23-4-1916 Woensdrecht, overl. 23-6-1993,
huwde **Maria Josepha de Weert**, geb. 9-2-1916 Steenbergen, dochter van Wilhelmus Gerardus de Weert, geb. Dinteloord, arbeider en Adriana Geers, geb. Steenbergen.

Bij de volkstelling in 1947 kwam de naam **BROOYMANS** als volgt voor:

In de provincie Groningen	7x	In Overijssel	1x
In Gelderland	4x	In Utrecht	2x
In Noord-Holland	10x	In Zuid-Holland	5x
In Zeeland	23x	In Noord-Brabant	149x
In Limburg	290x		

0-0-0-0-0-0-0-0-0-0-0

GOOSSENS

Johannes,

huwde ± 1760 met **Anna Deckers**.

- zoon **Paschasius**,

geb. 22-7-1762 te Nispen-Essen, Den Werf,
huwde **Lucia van Loon**.
Kinderen: Cornelius *1798 en Franciscus *1803.

- zoon **Franciscus**,

geb. te Essen, 1803, overl. 29-1-1872 te Wouw, 69 jaar, arbeider, dagloner,
huwde **Helena van Hooijdonk**, geb. 1804 te Essen (B), overl. 22-11-1873 te Wouw, 69 jaar, arbeidster, dagloonster.
Kinderen: Johannes Baptist *1829, Johannes Cornelius *1832, Adrianus *1834, Petrus Antonius *1840 en Sophia Dimphna *1844.

- zoon **Adrianus**, geb. 26-10-1834 te Kalmthout (B), overl. 13-2-1919 te Woensdrecht, 84 jaar, veldarbeider,

huwde 9-2-1866 te Woensdrecht **Joanna Brouwers**, geb. 9-3-1842 te Bergen op Zoom, overl. 26-12-1907 te Woensdrecht, 65 jaar, arbeidster, dochter van Antonius Brouwers, geb. te Bergen op Zoom, arbeider en Petronella Wierkx, geb. te Bergen op Zoom, arbeidster.
Kinderen: Adriana Petronella *1867, Antonius Franciscus *1869, Johannes Baptist *1870, Maria Catharina *1872, Cornelis Franciscus *1874, Petrus Josephus *1878 en Martinus *1882.

- zoon **Comelis Franciscus**,

geb. 31-3-1874 te Woensdrecht, huisnr. A221, overl. 27-3-1957, fabrieksarbeider,
huwde 21-7-1902 te Woensdrecht, **Louisa Maria Johanna Koevoets**, geb. 23-11-1879 te Ossendrecht, huisnr. B31, dochter van Gerardus Cornelis Koevoets, geb. te Ossendrecht, arbeider en M.T. Bogers, geb. te Ossendrecht.

Kinderen: Gerardus Cornelius *1903, Maria Petronella* 1904, Johanna Cornelia *1905, Ludovicus Franciscus *1908, Johannes-Baptist *1910 Adriana Maria *1912, Anna Cornelia *1912, Johanna Maria *1913, Andreas *1915 en Cornelia Johanna *1916.

- zoon **Ludovicus Franciscus**,

geb. 5-9-1908 te Woensdrecht, koopman in ongeregelde goederen,
huwde **Catharina Klaassen**, geb. 13-10-1912 te Bergen op Zoom, dochter van Adrianus Klaassen, geb. te Bergen op Zoom, arbeider en M.C. Timmermans, geb. te Woensdrecht.

VAN OPDORP

Petrus Joannis, geb. 1724 te Kalken bij Gent (B), overl. 10-2-1775 Lebbeke bij Brussel. (7 km. van Lebbeke ligt het dorp Opdorp).

huwde 31-10-1750 te Lebbeke **Antonia de Ridder**, geb. Mergtem (B), overl. 7-4-1810, 80 jaar oud en dochter van Henri en Catharina Bosman.

Kinderen: Adrianus Franciscus *1754, Anna Catharina *1756, Barbara *1758, Johannes Baptiste *1761, Petrus Joannes *1764, Petrus *1765, Petrus Josephus *1769 en Theresia *1774.

- zoon **Adrianus Franciscus**,

geb. 16-2-1754 te Lebbeke (B),

huwde 2-7-1774 te Lebbeke **Maria Anna de Poorter** uit St. Jansteen (NL), overl. Hoofdplaat.

Kinderen: Suzanna Maria *1774, Johannes Franciscus *1775, Petrus Josephus *1777, Johanna *1780 en Judocus *1789.

- zoon **Joannes Franciscus**,

geb. 7-11-1775 te Lebbeke (B), dagloner, overl. 27-1-1826 te Schoondijke (NL),

huwde 30-5-1800 te IJzendijke **Petronella Geensen**, geb. 7-3-1780 te Goes, overl. 12-1-1848 te Schoondijke, herbergierster te Driewegen bij Ovezande, dochter van Mattheus Geensen uit Schoondijke en Janneke Verdeghem.

- zoon **Phillipus Jacobus**,

geb. 9-10-1809 te Schoondijke, overl. 12-4-1897 te Woensdrecht, koopman, werkman, herbergier,

huwde 16-2-1831 te Schoondijke **Isabella Thérèse Colette Alleijn**, geb. 31-8-1807 te Brugge (B), overl. 4-6-1870 te Woensdrecht, dochter van Johannes Alleijn en M.Th. Wouters.

Kinderen: Johannes Franciscus *1830, Dorothea *1832, Jacobus, Johannes *1834, Octavius *1836, Carolina *1839, Petrus Philippus *1841, Johanna Petronella *1843 en Valerius Xaverius *1847.

- zoon **Jacobus Johannes**,

geb. 7-4-1834 te Schoondijke, huisnr. O22, werkman, veldarbeider, overl. 5-4-1911 te Woensdrecht.

huwde 30-5-1863 te Woensdrecht **Isabella Palsen**, geb. 23-3-1837 te Woensdrecht een overl. 21-3-1873 te Woensdrecht, arbeidster, dienstmeid, dochter van Johannes Palsen, geb. te Woensdrecht en B. van Veldhoven, geb. te Woensdrecht.

huwde 2-7-1873 te Woensdrecht **Antonetta Koolen**, geb. 2-12-1841 te Woensdrecht, huisnr. A53 en overl. 11-4-1909 te Woensdrecht, arbeidster, dienstmeid, dochter van Petrus Koolen geb. te Bergen op Zoom en J.C. Krijnen geb. te Woensdrecht.

Kinderen: Johannes Jacobus *1863, Maria Louisa *1865, Karel Octavius *1867, Petrus Philippus *1868, Petrus Johannes *1869,

Johanna *1871, levenloos man 1872, Isabella *1874, Johanna *1875, Antonius *1877, Dorothea Isabella *1880, Jacobus Johannes *1881 en Valerius Xaverius *1886.

- zoon **Antonius**, geb. 7-5-1877 te Woensdrecht, huisnr. B90, overl. 11-9-1942 te Woensdrecht, veldarbeider,
 - huwde 7-11-1903 te Ossendrecht **Dimphna van Broekhoven**, geb. 12-9-1878 te Ossendrecht en overl. 3-11-1926 te Woensdrecht, dochter van Cornelis van Broekhoven, geb. te Roosendaal en Petronella Kil, geb. te Ossendrecht.
 - huwde 19-11-1929 te Woensdrecht **Maria van Broekhoven**, geb. 6-10-1880 te Ossendrecht, zus van zijn eerste vrouw en weduwe van J.B. Rommers.

Kinderen: Petronella *1903, Cornelis *1905 en Johanna *1907.

- zoon **Comelis**, geb. 9-3-1905 te Woensdrecht, landarbeider,
 - huwde 10-1-1924 te Ossendrecht **Johanna Raaijmakers**, geb. 15-11-1903 te Woensdrecht en overl. 16-9-1993 te Woensdrecht, dochter van J.C. Raaijmakers, geb. te Woensdrecht en J.C. Musters, geb. te Woensdrecht.

Kinderen: 3 zoons en 4 dochters.

Bij de in 1947 gehouden volkstelling kwam de naam **VAN OPDORP** als volgt voor:

In Overijssel	1x	In Zuid-Holland	27x
In Gelderland	5x	In Zeeland	83x
In Utrecht	1x	In Noord-Brabant	208x
In Noord-Holland	7x	In Limburg	7x

0-0-0-0-0-0-0-0

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER".
opgericht 27 maart 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, cursussen, excursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuurhistorisch en heemkundig waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publicaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER":

De heer L. Timmemans voorzitter
Dorpsstraat 55, 4634 TN Woensdrecht
Tel. 0164 - 612546

De heer L. van den Bergh onder-voorzitter
Aviolandalaan 29, 4631 RP Hoogerheide
Tel. 0164 - 613339

Mej. M. Bastiaanse secretaresse
Tulpstraat 11, 4645 CS Putte interne zaken
Tel. 0164 - 602794

De heer J. Halters secretaris
Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht externe zaken
Tel. 0164 - 672854

De heer A. Mattheussens penningmeester
Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht
Tel. 0164 - 672662

Mevr. M. Beens-van Beeck bestuurslid
Koppelstraat 3, 4645 RD Putte
Tel. 0164 - 602581

De heer J. van Loon bestuurslid
Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht
Tel. 0164 - 672782

De heer A. Suijkerbuijk bestuurslid
Bergsestraat 21, 4635 RD Huijbergen
Tel. 0164 - 642391

De heer P Meeuwisse bestuurslid
De Tulp 21, 4631 AJ Hoogerheide
Tel. 0164 - 613742

De heer A. van Veldhoven bestuurslid
Pottenbergen 6, 4641 HK Ossendrecht
Tel. 0164 - 674505

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

- 1 Heemschut** L. Timmermans , Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel 0164 - 612546.
- 2 Toponymie** A.J. Kools, Don Boscostraat 14,
4641 JP Ossendrecht, tel. 0164 - 673983.
- 3 't Kwartier** Mevr. M. Beens - van Beeck, Koppelstraat 3,
4645 RD Putte, tel. 0164 - 602581.
- 4 Distributie** J. Halters, Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854
- 5 Archeologie** M. van Gink, Laagstraat 15,
4641 SP Ossendrecht, tel. 0164 - 672576
- 6 Oude Handwerktechnieken** Mevr. V. Suykerbuyk- van Agtmaal, Raadhuis-
straat 114, 4631 NJ Hoogerheide,
tel. 0164 - 612536
- 7 Zanggroep** A.A. Ots, de Wilg 31,
4631 DD Hoogerheide, tel. 0164 - 616020.
- 8 Redactieraad** L.F. van den Bergh (a.i.), Aviolandalaan 29,
4631 RP Hoogerheide, tel. 0164 - 613339.
Inleveren kopij: Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854
- 9 Oude talen, gezegden,
spreuken, etc.** W. Groffen, Antwerpsestraatweg 129,
4631 RA Hoogerheide, tel . 0164 - 612441
- 10 Evenementen** Bestuur.
- 11 Documentatie** A. van Pul, Duinstraat 40,
4631 KV Hoogerheide, tel. 0164 - 613423
- 12 Kruidentuin** Mevr. J Suijkerbuijk- de Krom, Zandfort 103,
4631 RR Hoogerheide, tel. 0164 - 614522
- 13 Museum** L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel. 0164 - 612546
- 14 Fotografie** H. Verheggen, De Roos 7,
4631 AG Hoogerheide, tel. 0164 - 614459
- 15 Genealogie** A. van Veldhoven, Pottenbergen 6,
4641 HK Ossendrecht, tel. 0164 - 674505
- 16 Creatief** Mevr. C. Dingemans - Bogers, Molendreef 56,
4641 CX Ossendrecht, tel. 0164 - 672885

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

INFORMATIE VOOR DE LEZER

"Tijding" is het periodiek van de heemkundekring "Het Zuidkwartier" en verschijnt 3x per jaar.

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar bij:

De heer A. van Pul,
Duinstraat 40,
4631 KV Hoogerheide.
Tel. 0164 - 613423.

De afleveringen tot en met 1994 kosten *f* 7,-- per stuk.

De afleveringen van 1995 kosten *f*10,-- per stuk.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Mevr. Bastiaanse,
Tulpstraat 11,
4645 CS Putte.
Tel. 0164 - 602794.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven door middel van storting van de jaarcontributie ad *f* 25,-- ten name van Penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht op nr. 14 05 21 436, of door middel van storting van *f* 25,-- op gironummer 276 04 67 ten name van Heemkundekring "Het Zuidkwartier", Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen verboden.

De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Op de voorplaat een fragment van
de kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.